

Η ΝΕΑ

ΖΩΗ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1906

ΑΡΙΘ. 26.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΚΡΗΤΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Αν και μακραίων δουλεία κατέλαβε τήν μεγαλειμάρτυρα τής Μεσόγειου νήσον Κρήτην και διαδοχικοί δορυκτῆτορες ἐπέδραμον τήν χώραν τῶν ημιθέων, οἱ δὲ κάτοικοι ἀληθῆ ὑπέστησαν μαρτύρια κακώσεως και ταλαιπωριῶν, οὐχ ἥττον διειθήρησαν κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀμύλοντα τὰ ἦθη, ἀλώδητα τὰ ἔθιμα, ἀγνὰς τὰς πατριῶς παραδόσεις, ἀδιάφθορον τήν γλῶσσαν και τρόπους μι-

κρὰν ἐμφαίνοντας δουλοσύνης ἐπήρειαν. Οὐτε ὁ ὑπερφίαλος και ἀλαζῶν κατακτητῆς, οὔτε ἡ ὑπέροπλος βία και αὐθαιρεσία τῶν δεσποτῶν, οὔτε τοῦ δουλικοῦ ζυγοῦ τὸ ἐπαχθὲς βάρος, οὔτε αἱ κακώσεις και οἱ στραγγαλισμοὶ ἠνάγκασαν τοὺς Κρητὰς νὰ μεταβάλῳσι φρόνημα, νὰ μεταλλάξωσιν ἦθος, νὰ μειώσωσιν αἰσθημα, νὰ ταπεινωθῶσι τὸν χαρακτῆρα και νὰ λησμονήσωσι πᾶσαν θερμὴν πρὸς τήν πατρίδα ἀγάπην. Τὴν γνώμην ταύτην ἐναργῶς διατρανοῦσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν οἱ πεισματώδεις τῶν Κρητῶν κατὰ τῶν Ρωμαίων ἀγῶνες, ἡ καρτερικὴ κατὰ τῶν Ἀράβων ἀμυνα, αἱ πολυπληθεῖς ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἐπαναστάσεις, αἱ ἀπόπειραι πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ζυγοῦ τῆς Τουρκικῆς δυνάμεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ γλῶσσα και τὰ δημῶδη ἄσματα. Διοτι, ἂν ἄλλο τι δύναται νὰ ἀντικατοπτρίσῃ τὸ φρόνημα ἐνὸς λαοῦ, ὑπέρτερον πανιὸς ἄλλου εἰκονίζει τοῦτο ἡ γλῶσσα, ἡς κάτοπτρον χρυστάλλινον εἶναι ἡ

δημῶδης ποίησις ἄδουσα τὰ συνήθη τῶν λαῶν ἔργα και τὰς τάσεις αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς χρόνους λοιπὸν τῆς Κρητικῆς αὐτονομίας ἡ ἀρμόζουσα πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῶν Κρητῶν ποίησις ἦν ἡ Δωρικὴ ἄτε Δωριεῖς. Θὰ ἐνεκωμιάζῃ λοιπὸν τὰ ἀγαθὰ τοῦ πολέμου, τήν πατρίδα, τήν ὀμόνοιαν, ἢν δυστυχῶς εἶχον μόνον προκειμένου περὶ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ (ὄθεν και ὁ συγκρητισμὸς) και ἐν παρήργῃ τὰς ἀπολαύσεις. Ὡστε ἐν ταῖς ἀγέλαις τῶν Κρητῶν, αἱ ὁποῖαι ἰσοδυνάμουσιν πρὸς τὰ συσσίτια τῶν Σπαρτιατῶν και πρὸς τήν ἀγάπην τῶν πρώτων Χριστιανῶν ἤδοντο κυκλοτερῶς θούρεια ἄσματα, ἐμβατήριοι ὕμνοι πρὸς τοὺς θεοὺς και πρὸς τὰς ἀρετάς. Διὰ τούτων ἐμορφῶντο οἱ νέοι εἰς ἀνδρας εὐμούσους και φιλοπολέμους, διὰ δὲ τῶν αὐστηρῶν ἀσκήσεων προσεκτικῶν ἀρρενωπῶν χαρακτῆρα· τὸ ἀρρενωπὸν δὲ τοῦτο και φιλοπόλεμον τοῦ ἦθους ἐνετυπώθη ἐν τῇ σθεναρῇ και εὐήχῃ τῆς γλώσσης τόνῳ. Ὅ,τι δὲ λέγεται περὶ τοῦ ἀρχαίου Κρητικοῦ ἰδιώματος δύναται νὰ λεχθῆῃ και περὶ τοῦ σημερινοῦ.

Ἀναλύων τις τὸ γλωσσικὸν ἐν Κρήτῃ ἰδίωμα και ὑπολογίζων τήν προφορὰν πείθεται ἀδιστακτικῶς περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Τῶν φθέγγων τὸ μήκος και ἡ ἔντασις τῶν ἤχων ὡς και ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις τῶν εὐηχοτέρων φωνηέντων ἐμφαίνουσι δύναμιν χαρακτῆρος και ἀνδρικὸν ἦθος, ἐτι δὲ και τὴν τάσιν πρὸς πικταγῶδη ἐντρύφησιν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ πρὸς τήν κλαγγὴν τῶν μαχῶν εὐχαρίστησις τῶν Κρητῶν και ἡ πρὸς τὸν πόλεμον εὐεπίφορος ἀρχὴθεν αὐτῶν τάσις. Ἡ κατὰ χρόνον χρῆσις τῶν παχέων φθέγγων ο και α, ἡ συνήθη ἀφαίρεισις τοῦ ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων λεπτοῦ φθέγγου ς, ἡ ἀλεπάλληλος ἀκολουθία φωνηέντων και δὴ και ὁμοφθέγγων, ἡ συγκοπὴ γραμμάτων και ἰδίως τοῦ γ, μαλακῶντοντος τήν φωνὴν και τήν ἀρεστὴν σύγκρουσιν τῶν φωνηέντων

νά επιμαρτύρηται διάφορα αντικείμενα όπως διολιθοθήση τήν πλεκτάνην εἰς ἴην ἐνέπεσαν· ἀλλὰ τήν κόρην δὲν διέλαθον ὁ πονηρὸς ἔραστῆς, ἐκμηθηνίσασαν τοὺς ἔρκους αὐτοῦ καὶ μυκτηριστικῶς ἀποπέμφασαν αὐτὸν :

«Κόρης φιλὴν ἐξήτησα κ' εἶπε μου νὰ τῇ μνῶξω
Καὶ μνῶξω τῶν στῶν οὐρανὸ καὶ λέει μου «ψηλά'νε»
Καὶ μνῶξω τῶν στῆ θάλασσα καὶ λέει μου «βα-
[θειά νε»
Καὶ μνῶξω τῶν στῆν ἐκκλησιά, «πέτρος κι' ἀσβε-
[στής ἐνε»
Καὶ μνῶξω τῶν στῶν κόνισμα «τάβλα καὶ σγουρα-
[φια νε»
Καὶ μνῶξω τῶν στῆ νειότη μου, λέει μου «ψεύτης
[εἶσαι. »

Πολλὰ δημόδη ἄσματα ἔχουσιν ὑπόθεσιν τὴν ἀδυσώπητον Χάρωνα· κατὰ ταῦτα χαρακτηρίζεται ὡς δόλιος παλαιστής, ὅστις καταβάλλει τοὺς νέους ἐν τῇ πάλῃ ἀρπάζων αὐτοὺς ἐκ τῆς κόμης ἢ παρεμβάλλων πόδα, ὡς νῦν συνειθίζεται ἐν τῇ παρά τοῖς Κρησί πάλῃ. Ἐν τῷ δρόμῳ ὑστερεῖ μὲν τῶν νέων προτρεχόντων ἀλλὰ καὶ τούτους φαίνεται καταφθάνων πανούργως. Ἐν πολλοῖς ποιήμασι καὶ μάλιστα βακχικοῖς ὁ ἀκόρετος καὶ ἀπληστος, ἅμα δὲ ὁ καὶ ἀτεγκτος χαρακτήρ καταδείκνυται ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, ἀρπάζοντος ἀδιακρίτως γέροντας καὶ νέους καὶ δὴ καὶ ραδινοὺς σὰν κυπαρίσσια· ἀλλαχού παρίσταται φθινώδης καὶ κατάχλωρος ἔχων μητέρα χαρώντισσαν, ἣτις φαίνεται οἰκτιρῶν καὶ πολλαῖς παρίσταται ἐπιπλήττουσα τὸν υἱὸν τῆς διὰ τὸν ἀνάληγον καὶ σκληρὸν αὐτοῦ χαρακτήρα. Ἡ Κρητικὴ δεισιδαιμονία ἐπλασε τὴν μητέρα τοῦ Χάρωνος εὐσπλαγχνον καὶ συμπαθῆ, διότι αὐτὴ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὰς οἰμωγὰς καὶ τοὺς θρήνους τῶν νεκρῶν ἐπακούουσα ἐκάμπτετο καὶ συνεκινεῖτο. Ἀλλαχού ὁ Χάρων παρίσταται ἐπιχαιρέκακος ἄτε εὐφραίνεμος ἐφ' αἷς ἐπάγει φθοραῖς καὶ ἄδει ἀγερώχως καὶ ἐναθρυνόμενος ἐπ' αὐταῖς· ἢ κατοικία τοῦ Χάρωνος καλεῖται Νόδης (Ἀιθῆς). Ὁ Ἀιθῆς εἰκονίζεται ἀραχιασμένος χώρος καὶ τόπος στενός καὶ ἀνάπλευς πηλοῦ καὶ βορβόρου, εἰς ὃν κατέρχεται τις διὰ βυθμῖδων· ἀλλαχού παρίσταται δίκην φρουρίου κλειόμενος ὅπως μὴ οἱ ἐν αὐτῷ ἐγκαθηρισμένοι διαφύγῃσι καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ζωὴν· ἢ ἐμφανίζεται ὡς μέγα σκοτεινὸν σπήλαιον εἰς ὃ οὐδέποτε εἰσέδυσαν ἠλιακαὶ ἀκτῖνες, οὐδὲ διέπνευσε τὸν εὐρωτικῶντα αὐτοῦ μυχὸν ἕαρινή αὔρα, κλαυθμὸς δὲ καὶ μεμψιμοιρία πανταχόθεν ἀκούονται, ἐπιθυμούντων τῶν νεκρῶν ν' ἀλλάξῃσι διαμονήν, διότι ἐν Ἄδῃ «δὲν κράζει πετεινός, δὲν κηλαηδεῖ ἀηδὼν, οὐδὲ φωτίζεται ποτε οὐδὲ καὶ ξημερώνει».

(Ἐπεται συνέχεια)

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΝΤΑΔΑΚΗΣ

MAXIME GORKI

Η ΑΚΤΙΝΑ ΤΟΥ ΞΕΦΥΣΕ

ΤΑΝ, ἀδελφέ μου, μιά μικρὴ χαριτωμένη κουκλίτσα. . . .
Ὅσakis αἱ λέξεις αὐταὶ μοῦ ἐπανέρχονται εἰς τὴν μνήμην, ἀναπολωῖ δύο ζεύγη ὀφθαλμῶν σχεδὸν ἐσοσμένων ὑπὸ τῆς ἡλικίας, οἱ ὅποιοι γελῶν με ἐκφρασιν ἀγάπης καὶ εὐκρινούς οἴκτου, ἀκούω δύο τρεμοῦσας γερωντικὰς φωνὰς αἱ ὁποῖαι με βεβαι-
οῦν δι' ἐκείνη ἡτο «μιά μικρὴ χαριτωμένη κουκλίτσα». . . .

Ἡ ἀνάμνησις αὐτῆ, καθιστᾷ τὴν ψυχὴν μου εὐτυχῆ καὶ ἐλαφρὰν. Εἶναι μία ἐκ τῶν ὠραιότερων καὶ πλέοντερπνῶν αἱ ὁποῖαι μοῦ ἀπέμειναν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἔτη τῆς περιπλανήσεώς μου ἀνά τὰς σκολιὰς ὁδοὺς τῆς πατρίδος μου.

Ἡρχόμενος ἐκ τῶν στεππῶν, τῶν ἐκείθεν τοῦ ποταμοῦ Δόν, καὶ μετέβαινον εἰς τὸ Βορονέτζε, ὅτε συνήνησα δύο γέροντας ταξιειδιώτας. Ἦσαν σύζυγοι καὶ θὰ ἔφερον ἐπὶ τῆς ράχεώς των καὶ οἱ δύο ὄμοιο ἄνω τῶν ἑκατὸν πενήντα ἔτων.

Ἐβάδιζον μὲ βραδύ καὶ ἀχαρὶ βῆμα. Ἔσυρον νωχελῶς τὰ ἐκ λινοῦ ὑφάσματος ὑποδήματά των ἐπὶ τοῦ θερμοῦ κονιορτοῦ τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἐνδύματά των εἶχον ἐξωγραφισμένον κάτι ποῦ ἐνεποιεῖ ἀμέσως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἤρχοντο ἀπὸ πολὺ μακρὰν.

Ἐρχόμεθα ἀπὸ τὸ Κυβερνεῖον τοῦ Τεβόλσκ, μὲ τὴ βοήθημα τοῦ Θεοῦ, μοῦ εἶπεν ὁ γέρον, ἐπικυρώνων τὴν ὑπόθεσίν μου.

Καὶ ἡ γραῖα μὲ παρετήρησε διὰ τῶν ἀγαθῶν ὀφθαλμῶν τῆς τῶν ὀρέων τὸ χρώμα ἀλλοτε θὰ ἦτο κυανοῦν. Ἐμεΐδιασε φιλικῶς καὶ ἐπρὸσθεσεν ἀναστανά-
ζουσα:

— Εἴμασθε ἀπὸ τὸ μικρὸ χωριὸ τῆς Δισάγκας ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο τοῦ Νικόλσκ.

— Τότε πρέπει νὰ εἰσθε πολὺ κουρασμένοι ἀπὸ τὸ δρόμο.

— Κουρασμένοι; ὄχι καὶ τόσο. . . . Βαστοῦμε λιγάκι, μὲ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, σιγά σιγά συνόμεθα.

— Ἐχετε κάμει κανένα τάμα, ἢ μήπως ἢ θρησκευτικὴ εὐλάβεια σὰς ἔρηκε τώρα στὴ γερωντικὴ σας ἡλικία;

— Ἐχομε κάμει τάμα, ἀδελφέ μου, μιά ὑπόσχεσι στοὺς ἄγγους τοῦ Θεοῦ, στὸ Ἄγιο Κίεβο, νὰ πάμε νὰ προσκυνήσωμε στὸ Σολοβέτζ.

— Ναι, ἐξηκολούθησεν ὁ γέρον. . . Ἐμπρὸς γρηῃ, ἄς ξεκουρασθῶμε λίγο! προσέθεσε στραφεῖς πρὸς τὴν σύντροφόν του.

— Ἄν θέλῃς! ἀπήνησεν αὐτὴ.

Καὶ ἐκαθίσταμεν, καὶ οἱ τρεῖς, ὑπὸ τὴν σκιάν μιᾶς γηραιᾶς ἱτέας, εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ. Ἐκαμνε ζέστη ὁ οὐρανός ἦτο ἀνέφελος καὶ ἡ μακρὰ ὁδὸς ἐγά-

νετο ἐμπρὸς καὶ πίσω μας, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος βεβαρημένοι ὑπὸ ἀτμῶν. Πέριξ τὸ πᾶν ἦτο μελαγχολικὸν καὶ ἐρημον. Ἐκατέρωθεν ἐξετεινόντο ἄγροι ἔσπαρμένοι διὰ βρῖξης, ἀκίνητοι καὶ ἀπεξηραμένοι.

— Ἡ σίκαλη δὲν πάει καλά! εἶπεν ὁ γέρον ἐν' ᾧ μοῦ ἔτεινε στάχεις τινὰς τοὺς ὁποίους πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποσπάσει τῆς ἐπὶ τὴν δύναμι τῆς γῆς ἐδῶ.

Ἐμιλήσαμεν διὰ τὴν γεωργίαν καὶ διὰ τὰ θύσανα τῶν μουζίκων. Ἡ γραῖα ἤκουεν ἀναστεναζούσα καὶ ἔρριπεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιροῦν κάποια λέξι λογικὴν εἰς τὴν συζήτησιν.

— Νὰ ποῦ θὰ χρησίμει ἡ μικροῦλα μας, ἄν ζούσε ἀκόμα! εἶπεν ἔξαφνα ρίπτουσα ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἀφῶρων ἄγρων τῆς βρῖξης. Ἐδῶ θὰ ἦταν ἡ θέσις τῆς.

— Ναι θὰ εὕρισκε καλά τὸν τρόπο νὰ θγάλη τοὺς χωριάτας τοῦ τόπου ἀπ' τῆ στενοχώρια τους, εἶπεν ὁ γέρον κινῶν τὴν κεφαλὴν του.

Ἐπειτα καὶ οἱ δύο εἰσώπησαν.

— Γὰ ποῖο μιλάτε; ἠρώτησα.

— Ὁ γέρον ἀπήνησε σιγά:

— Γὰ μιά ποῦ δὲν ὑπάρχει πλιά.

— Ζούσε κοντά μας, στὸ χωριὸ, στὸ σπητάκι μας. . . ἦταν ἀπὸ μεγάλη οἰκογένεια ἐπρὸσθεσεν ἡ γραῖα.

Τότε, ἤρχισαν νὰ διηγῶνται κατ' ἀρχὰς βραδέως, κατοῖον ταχύτερον, κυττάζοντές με μῆς' τὰ μάτια, ὀμιλοῦντες καὶ οἱ δύο κατὰ σειρὰν, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον:

Ἦταν μιά μικρὴ, χαριτωμένη κουκλίτσα. . .

— Τὴν εἶχαν διώξῃ στὸ τόπο μας. . . Ἡ ἔξουσία τὴν ἔφερε. . . Ἦθελε καθῶς, φαίνεται, τὸ καλὸ ἔλεος τοῦ κόσμου. . . Τὸ καλὸ τῶν φτωχῶν. . . αὐτὸ δὲν ἐπιτρέπεται. . . Καὶ τὴν διώξαν. . . Τὸ γλυκὸ παιδί. . . .

— Ὅταν μῆκε σπῆτ' ἡμᾶς ἦτο κατακόκκινη ἀπὸ τὴ παγωνιὰ κ' ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο.

— Ἦταν μικρούτσικη, σὰν μιά κουκλα. . .

— Τὴν θάλαμε γρηγορὰ κοντὰ στὸ μυχκάλι. . .

— Τὸ μυχκάλι μας εἶνε μεγάλο καὶ ζεστό. . .

— Ἐπειτα τῆς δόσαμε νὰ φάγη. . .

— Καὶ γέλασε. . . .

— Τὰ ματάκια τῆς μαῦρα σὰν τὰ μάτια τοῦ ποντικοῦ. . .

— Καὶ ὅταν συνήλθε ἔπιασε τὰ κλάμματα, Ἐὐχαριστῶ πολὺ, καλοῖ μου ἄνθρωποι!» μᾶς εἶπε.

— Μόλα ταῦτα ἔπιασεν ἀμέσως τῆ δουλιὰ εἶπεν ὁ γέρον γελῶν δυνατὰ καὶ χαμμύων τὰ μάτια του ἀπὸ εὐχαρίστησιν.

— Νὰ τὴν ἐβλεπε νὰ γυρίζῃ στὴ κάμαρα σὰν τὴ οδοῦρα καὶ ν' ἀνακατεύῃ ἔλα τὰ πράματα. Πρῶτα πρῶτα μὲ τὸ μαστέλλο τᾶβαλε ποῦ ἔπρεπε νὰ φύγη λέει, ἀπ' ἐκεῖ ποῦ ἦταν. Καὶ τὸ πέρνει μόνη τῆς, μετὰ μπρατσάκια τῆς στὴν ἀλλη. . . Καὶ τὰ γουρουνάκια τὰ διζανιάρικα, χρειάσθηκε, νὰ φύγουν κ' αὐτὰ ἀπ' τὴν κάμαρα: τὰ πῆρε, τὰ φίλησε στὰ ρουθόνια τους καὶ τὰ ἔγαλε ἔξω. . .

— Χά! χά! χά!

Ἐγὼλων καὶ οἱ δύο μετ' αὐτῶν τὴν καρδιά καὶ μόλις ἤμπορουσαν νὰ πάρουν τὴν ἀναπνοήν των.

— Δὲν εἶχε περάσει ἀκόμα μιά βρομάδα καὶ ἔλα εἶχαν ἀλλάξῃ τὴ θέσι τους.

— Μᾶς ἔκαμε καὶ δρώσαμε!

— Κ' αὐτὴ ἡ ἴδια γελούσε, ἔκανε θόρυβο, καὶ κτυποῦσε χάμου τὰ ποδαράκια τῆς.

— Ὅς ὅτου ἔξαφνα μιά συλλογὴ καὶ μιά τρομάρα τὴν ἔπιασε!

— Ἦθελε νὰ πεθάνῃ μὲ τὸ ζόρι.

— Ἐκλαῖε ἀκατάπαυστα, ποῦ μᾶς ἐσπάρᾶζε τὴν καρδιά. . .

Ἀνησυχῆσαμε καὶ τὴ ρωτήσαμε: Μὰ τί ἔχεις, τί ἔχεις. Δὲν ἔλεγε καὶ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβῃ τὸν πόνο τῆς. Καὶ στὸ τέλος κλαίγαμε καὶ μεῖς χωρὶς νὰ ξεύρωμε τὸ γιὰ τί. . . τὴν χαϊδεύαμε καὶ κλαίγαμε καὶ οἱ τρεῖς μαζί.

— Ζούσαμε στὴν καλύβα μας! Ἐχομε ἓνα παιδί στὸ στρατὸ: τὸ ἄλλο δουλεύει σὲ μεταλλεῖο χρυσαφροῦ προσέθηκε ἡ γραῖα.

— Θὰ ἦταν ὡς δέκα ὀκτῶ χρονῶν, ὄχι περισσότερον. .

— Φαινότανε σὰν νὰ ἦτο μόνον δώδεκα.

— Ἐ καλά τί λέω ἐκεῖ γρηῃ; ἦταν γερὸ κόκαλλο

Κ' ἂν ἦτο μικροκαμωμένη τί ἔφταιγε. . .

— Μήπως τὸ εἶπα ἔγω γιὰ νὰ τὴν κακολογήσω!

Ἤ ὅπως νὰ μὲ φυλάξῃ!

Ἀπήνησεν ἡ γραῖα μὲ ἀγαθότητα.

Ἐπειτα εἰσώπησαν καὶ ἐβυθίσθησαν εἰς τὰς ἀναμνήσεις των.

— Καὶ τότε τί ἀπέγινε; ἠρώτησα μετὰ μίαν στιγμὴν.

— Τί ἀπέγινε; Ἐποτέ ἀδελφέ μου, εἶπεν ὁ γέρον μὲ ἀναστεναγμὸν δὲν ὑπάρχει πλιά ὁ πυρετὸς τὴν πῆρε!

Δύο μικρὰ δάκρυα ἐκυλίσθησαν ἐπὶ τῶν βυτιδιωμένων παρεῶν του.

— Ναι! ἀδελφέ μου, ἀπέθανε, ἔμεινε κοντὰ μας δυὸ ἔτη μόνον. Ὅλο τὸ χωριὸ τὴν ἐγνωρίζε. Ἦξευρε νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ καὶ ἐμάθηνε τοὺς χωριανούς μας. Πῆγαινε ἀκόμα καὶ στὰ συμβούλια τῆς κοινότητος καὶ ὀμιλοῦσε. . . Ἄ! πῶς ἐφώναζε καμμιὰ φορὰ! Ἦτο μιά πολὺ ἔξυπνη κόρη καὶ κάτι καλλίτερον εἶχε ψυχὴ μάλας. Γὰ ἔλους πονοῦσε, τοὺς εἶχε ἔλους στὴ καρδιά τῆς! Καὶ πῶς σοῦ ἤξευρε τὴ γεωργικὴ!

— Ὅλα τὰ ἤξευρε! Ἀπὸ ποῦ τὰ ξεύρεις ἔλα αὐτὰ ψυχοῦλα μου τὴ ρωτοῦσαμε. «Ἀπὸ τὰ βιβλία» μᾶς ἔλεγε.

Ἦταν μικρὴ μικρὴ γιὰ μᾶς ἔμως ἦτο μιά ὀρηγεύτρια, μιά δασκάλα! Κυττοῦσε καὶ τοὺς ἀρρώστους πότε τὴν ἡμέρα πότε τὴ νύκτα, πῆγαινε νὰ τοὺς βλέπῃ, τοὺς ἔδωνε γιαιρικά καὶ τοὺς μιλοῦσε τόσο γλυκὰ, τόσο ἀγαθὰ! Καὶ νὰ, ἔξαφνα, πέφτει ἀρρωστη ἀνίσθητη, μὲ παραμιλήματα. . . Καὶ τὴν ὥρα ποῦ πηγαίναμε νὰ φωνάξωμε τὸν παππάξ ξεψύχησε, ἡ καλὴ ἡ ἀγία.

Εἰς τὰς λέξεις αὐτὰς νέα δάκρυα ἀνελύθησαν ἐπὶ τῶν παρεῶν τῆς γραιᾶς καὶ ἤσθάνθη μῆσα μου ἓνα παράξενο αἰσθημα. Μοῦ φάνηκε πῶς ἔκλαῖε γιὰ μένα.

— Ὅλο τὸ χωριὸ μαζεύθηκε ἔμπρὸς στὸ σπῆτ'.

Είναι δυνατό να μη ζη πλιά εφώναξαν οι άνθρωποι α! την κακομοίρα πόσο την αγαπούσαν βλοι.

Ήταν ένα τόσο γλυκό παιδί. Όλοι οι χωρικοί ήκολούθησαν το λείψανό της.

— Έπειτα από δεκαπέντε μέρες, στής αποκηρξές αποφασίσαμε να πάμε στο προσκύνημα και να προσευχηθούμε για τή ψυχή της . . . Όλοι οι γείτονες βάλθηκαν να μās καταφέρουν.

— Πηγαίνετε λοιπόν, δέν έχετε τίποτε να κάμετε εδώ, είσθε γέροι: θα κάμετε ένα καλό για τή ψυχή σας. . . .

— Και τότε φύγαμε.

— Και κάματε τὸ δρόμο με τὰ πόδια;

— Όχι βλο, αν και γιατὸ ποῦ κάμαμε είμασθε πολὺ γέροι, σάν μās καλούσε κανένας πηγαίναμε στο καροτσάκι του κ' έπειτα πάλι με τὰ πόδια σιγά σιγά όσο μπορούμε . . . Αχ! αν είχαμε τὰ ποδαράκια της α' Ε κ ε λ ν η ς » θα άλλαζε τὸ πρᾶμα!

Και εκ νέου ήρχισαν να δμιλοῦν γι' αὐτὴν ποῦ δέν

ὕπηρχε πλέον «για τή μικρούλα τους, τή χαριτωμένη κουκλίτσα τους ή οποία πέθανε από πυρετό».

Είχον παρέλθῃ πρὸ πολλοῦ δύο ὅροι ἀφ' ὧτου είχομεν καθίση ἐκεῖ φλυαροῦντες: όταν ένας χωρικός έπέρασε με τ' ἀμάξι του, ἀπήντησεν εἰς τὸν χαιρετισμόν μας, μās εκύτταξε καλά, και εφώναξεν εἰς τοὺς γέρους.

— Ανεβάτε λοιπόν γέροι! θα σās πάω στο γειτονικό χωριό.

Έλαβαν θέσιν κοντά του και εζητηνίσθησαν εἰς νέφος κοινοροῦ. Ηγέρθην και τοὺς ήκολούθησα βραδέως. Επί πολὺ ἀκόμη, εσκεπτόμεν τὸ γεροντικόν αὐτὸ ζεῦγος τὸ ὅποτον εἶχε διανύση χιλιάδας βέρστια ἔπως προσευχηθῇ διὰ μίαν κόρην ήτις εκ τύχης εἶχε διέλθει διὰ τῆς ζωῆς των και εἶχεν ἀφυπνίση ἐν τῇ καρδίᾳ των, τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης.

ΑΡΓΑΣΤΑΡΑΣ

ΕΠΙ Τῆς ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΙ ΑΥΤΟΥ

Όταν, πατρίδα μου γλυκειά, σ' ἀφίρω σάν πουλάκι
και φεύγω για τήν ξεριτιά, τὰ μάτια μου βουρκώνουν·
Μαῦρος μοῦ φαίνεται ὁ οὐρανός, τὸ στόμα μου φαρμάκι
Και μέσ' ἑτά φυλλοκάρδια μου βαρειές πληγές φουσκώνουν·

Ήθελα νᾶχα μιὰ κι' ἐγὼ φωληὰ μέσ' ἑτά κλαδιά σου,
Τὸ παγωμένο μου κορμί νὰ κρύβω νὰ ζεσταίνω·
Ζωή νὰ παίρνω ἀπ' τὸν ἀχνό ποῦ βγαίνει ἀπ' τήν καρδιά σου.
Και τὴ θερμὴ λαχτάρα μου σιὰ στήθη σου νὰ σβένω.

Ήθελα νᾶχα λύπη μου τὴ λύπη τὴ δική σου,
Τὰ βᾶσανά σου πάθη μου, καῦμό μου τὸν καῦμό σου
Νᾶσθνα με τὰ δάκρυα μου τὴ λάυρα τῆς ψυχῆς σου
Και νᾶπνιγα ἑτὸ στόμα μου τὸν ἀραστεραγμό σου.

Πότε θάρθῃ ή Ἄευτεριά σιεφάνι νὰ σοῦ βάλῃ,
Νὰ σέ γλυτώσῃ ἀπ' τὰ πολλὰ ποῦ σέ κρατοῦνε χέρια;
Νὰ σᾶγκαλιάσῃ ή θερμὴ τῆς μάννας σου ἀγκάλῃ
Γιὰ νὰ πετάξω ὀλόχαρος ὡς τοῦ Οὐρανοῦ τᾶστέρια;

ΑΣΤΕΡΑΙΟΣ

Ὁ ἀποθανὼν Καθηγητῆς τῆς Χημείας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

Σύμπασα ή Ἑλληνική Ἐπιστήμη θρηνεῖ τὸν πρωτεργάτην της, τὴν δόξαν της, τὸν Χρηστομᾶνον, τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἡμῶν περίπου αἰῶνα ἀντεπροσώπευε τὴν πρόοδον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης και μαζί με αὐτὴν τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Η ἐπὶ τέσσαρας δεκαετίας ἀδιάκοπος διδασκαλία του ἐν τῷ ἱερῷ τεμένει, τῷ Χημείῳ, τὸ ὅποῖον αὐτὸς ἴδρυσε, τελείως ἐκαρποφόρησε, και δείγματα τοῦτου ἔστωσαν αἱ ἑκατοντάδες ἑκατοντάδων τῶν διακεκριμένων ἐλλήνων ἐπιστημόνων, τῶν παρ' αὐτοῦ τὸ ἄσβεστον φῶς τῆς Ἐπιστήμης προσλαβόντων. Και τώρα, ὅτε ἀναφέρω τὴν λέξιν διδασκαλίαν, ἐνθυμοῦμαι τὰς γλυκειὰς και ἀπαραμίλλους ὁμιλίας, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ σεβάσμιος με τὸ εἶρόν μετώπον και τὴν πολίαν κόμην γέρον διεξοδικώτατα ἐν ταῦτῳ και σαφέστατα παρέδιδε τὴν τε ὀργανικὴν και ἀνόργανον χημείαν, ἐνθυμοῦμαι τὰς κατὰ τὴν διδασκαλίαν παρεκβάσεις τοῦ Berthelot τοῦτου τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν ὅλην ἐγκυκλοπαιδείαν τῶν Φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Ὁ Ἀναστάσιος Χρηστομᾶνος διεκρίθη και ὡς εὐφυῆς ἐφευρέτης, ἐπινοήσας συσκευὰς και προσδιορίσας τὰ σημεῖα τῆς τιξέως διαφόρων σωμάτων και ὡς συγγραφεὺς μεθοδικώτατος δημοσιεύσας ὑπὲρ τὰ 70 συγγράμματα και πραγματείας ἐκ τῶν ὁποίων προεξέρχει ή δίτομος χημεία, σύγγραμμα ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν τέλειον, και ὡς ἐρευνητῆς σοφός, προσδιορίσας τὸ εἰδικὸν βάρος τοῦ ἀργύρου, οὔτινος ὁ ἀριθμὸς ἐπεβλήθη εἰς ἅπαντα τὰ συγγράμματα ἀνευ διακρίσεως φυλῆς ή γλώσσης, ἐπινοήσας τὴν παρασκευὴν τοῦ τριχλωριούχου ἰωδίου, τοῦ τριβρωμιούχου φωσφόρου, τῆς νέας λευκῆς ἄλλοτροπικῆς καταστάσεως τοῦ φωσφόρου και πλείστον ἄλλων και ὡς ἀκαταπόνητος ἐργάτης, ἀναλύσας ὅλα τὰ ἱαματικά και πόσιμα ὕδατα τῆς Ἑλλάδος, ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς οἶνους και οἰνοπνεύματα και τὰ ἀπειράριθμα εἶδη τῶν γαιανθράκων και μεταλλευμάτων.

Τὸ ἔργον του εἶναι ἀπέραντον, εἶναι ἄθθατον!

Και οὕτω ἀφ' οὗ τὰς πλείστας ἡμέρας τοῦ βίου του διήλθεν ἐργαζόμενος ἐντὸς τῶν σκοτεινῶν δωμάτων τοῦ ἐργαστηρίου του, παλαιῶν ὄλονεν μετὰ τῶν διαφόρων σωμάτων τῆς Χημείας, ὁ Χρηστομᾶνος, ἡσθάνθη τὸν παρελθόντα Μάϊον τὴν ἄφατον ἐκείνην χαρὰν και εὐτυχίαν παρευρισκόμενος ἐν τῷ θριάμβῳ του, νὰ διακρίνη εἰς τὴν δύσιν μιᾶς ζωῆς εὐτυχούς τὰς πρώτας ἀκτίνας τῆς ἀθανασίας, τὴν ὁποῖαν ο μεταγενέστεροι τοῦ ἐπιφυλάττουσι.

Τώρα δὲ πλέον δυνάμεθα και ἡμεῖς νὰ ἀναφωνίσωμεν ἐκεῖνο, τὸ ὅποῖον ἄλλοτε εἶπον διὰ τὸν Pasteur: «Υπάρχουσι δύο περίοδοι ἐν τῇ ἰστορίᾳ τῆς Χημείας ἐν Ἑλλάδι: Ἡ Χημεία ή πρὸ τοῦ Χρηστομᾶνου και ή Χημεία ή μετὰ τὸν Χρηστομᾶνον».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡ. ΠΕΤΡΙΑΗΣ

ΣΥΜΒΟΛΑΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Περί τῆς ἐν Κυθωνίαις Σχολῆς (1800-1821)
καὶ τῶν τοιῶν αὐτῆς καὶ τοῦ
Γένους διδασκάλων

Τὴν ἐν τοῖς ἐπομένοις ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς φιλῆς «Νέας Ζωῆς» δημοσιευθεῖσάντων μελέτην περὶ τῆς ἐν Κυθωνίαις τῆς Μ. Ἀσίας κατὰ τὰς δύο πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀκμασάσης Σχολῆς, ἣν καὶ Ἀκαδημίαν τότε ἐπωνόμαζον καὶ τῶν μεγάλων αὐτῆς διδασκάλων Σαράφην, Βενιαμίν καὶ Κατρην, ἀποτελοῦσι κυρίως τέσσαρες διαλέξεις, ἅς κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ Γυμνασιαρχίαν ἡμῶν ἐποιήσαμεθα πρὸ τῶν φιλομουσίων καὶ φιλογενῶν κατοίκων αὐτῆς. Τὸ ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ, ὡς τοῦλάχιστον ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν, ἡκούσθη τότε ἢ πρώτη ἡμῶν ἐπιθυμία, προήγαγεν ἡμᾶς, ὥπως ἐν μέσῳ τοῦ καιροῦ τῶν ἐργῶν διαθεῖται καὶ πρὸς τοῦτο χρόνον τινὰ, ἅμα δὲ καὶ ἐπεκτείνωμεν τὰς ἐρεῖνας καὶ ζητήσεις καὶ ἴσου ἄλλαχόθεν ἠλπίζομεν ἔτι θὰ ἴθωνάμεθα νὰ καρπωθῶμεν τι σχετικὸν μικρὸν ἢ μέγα.

Χωροῦσι δ' ὅμως περαιτέρω ἐν τῇ ἐργῳ ἐπὶ ἡμῶν ἡμεῖς νὰ περιλάθωμεν ἐν τῇ εἰκόνι εὐρύοντες τὸ ἀρχικὸν πλαίσιον, οὐκ ἴδιον μόνον τὴν παιδευτικὴν τῆς πόλεως ἐκείνης ἐνέργειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὸ πᾶσαν ἐποχὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν αὐτῆς, ἐπιλοδοξήσαμεν δὴ ἄρα οὐδὲν πλεόν οὐδὲν ἐλαττον ἢ νὰ συγγράψωμεν τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, ἀναζητοῦντες τὸς σκοτεινὰς ἀρχὰς τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, διερευνῶντες καὶ τὰς πηγὰς, ὅπουθεν ἐλάμβανον τὸν τοσοῦτον γοργῶς ἀξιοῦμεν πρὸς αὐτὴν ἕκ τε τῶν παρακειμένων νήσων καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος τοὺς νέους ἀποίκους, ἐνδιατριβόντες ἰδίᾳ περὶ τὸ προνομιακὸν καθέστω, ὅφ' ὃ οὐκ ἔλαττον τῶν τῶν Κοινοτήτων ἐπέλθουν καὶ ὅπως ζήτημα οὐδαμῶς ἢ σχεδὸν οὐδαμῶς καθ' ὅσον γινώσκωμεν, ἐμελετήθη μέχρι τοῦδε, περιγράφοντες τὴν ὁμήν, μεθ' ἧς ἀνέλαβε τὴν ἱδρυσὶν τῆς περιουσίας Ἀκαδημίας καὶ τὴν ζωηρὰν καὶ δραστηρίαν ἐνέργειαν, ἣν ἀνέπτυξεν ἐν τῇ ὀργανώσει καὶ συντηρήσει αὐτῆς...

Ἀλλὰ μὲ τὸ ἐπακολουθήσαν μετὰ τὸν δρόμον τῆς πανοραφίας αὐτῆς, μὴ αἰ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μεγάλου τοῦ Ἑθνικοῦ ἀγῶνος περιπέτεια τῶν ὑπολειφθέντων καὶ τῆδε καθεῖς πλανωμένων τέκνων αὐτῆς, μὴ ἢ κατόπιν μυρίων προσκομιμάτων ἐπιτευχθεῖσα παλινὸς τῆς ἐπιζήσαντων καὶ ἢ ἀπὸ τοῦ πυρός ὡς φοινίκος ἀναβλῆσαι αὐτῆς, μὴ ἢ μετὰ ταῦτα ποικίλη ἐν μέσῳ πολλὰς δαιτῶν κοινωτικῶν σπαραγμῶν δρᾶσις, μὴ πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια, δὲν εἶναι ἀξία ἐρεῖνης καὶ μελέτης; μὴ ὃ πολῦτιμος διπλοῦς φόρος, τῆς παιδείσεως καὶ τοῦ αἵματος, ὃν τοσοῦτον προθύμως καὶ ἐν ἐνῶπι καὶ ἐν ἐνῶπι προήγαγεν ὑπὲρ τοῦ Ἑθνικοῦ πρώτου σφαιραθῆσθαι ὡς ἀμνὸς ἀκακος ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς λευκῆς θεᾶς βωμοῦ, μὴ οὗτος μόνος δὲν ἐπιβάλλει, ὥπως ἐρευνῆται τὸ παρελθὸν αὐτῆς, ὅπως ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κινδυνεύει εἰς λήθη νὰ περιπέσῃ;

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὃ ἀρχικὸς ἡμῶν σκοπὸς καὶ πρὸς πληρῶσιν τοῦτου δὲν ἐπαύσαμεν, καθόσον ἐπετρέπετο ἡμῖν ὑπὸ τῆς δημοσίου ἔργου καὶ ἄλλων ἐπιτροποῦντων καὶ κωλυμάτων, νὰ περισυλλέγωμεν ἐκ κοινοτοπειῶν καὶ σθητοβρότων χειρογράφων ὅπου καὶ ὅπως ἴθωνάμεθα σχετικὰς εἰδήσεις, πολλοῖς πολλὰς ὀχληροὶ γινόμενοι. Καρπὸς πενιχρῶς τῆς ἐργασίας ταύτης εἶνε καὶ ἡ ἐν λόγῳ

τετραλογία, ἣν μεγάλουμον τέκνον τῶν Κυθωνίων δ' ἐξ ἀρχαίας ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας καταγόμενος Α. Α. προέτεινεν ἡμῖν ὅτι ἀνελάμβανεν ἰδίᾳ δαπάναις νὰ ἐκδόσθαι δὲ ἔπιστολῆς αὐτοῦ ἐν ἐνθῶς δηλώσαντος ἡμῖν, ὅτι ἐθετεν εἰς τὴν διάθεσιν ἡμῶν τὸν πρόσεικτον ἀναγκαῖον ποσόν. Εἰ καὶ εἶχομεν τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἴτο ὑπερόπτον νὰ ἐκδοθῆ τὸ ἔργον, ἀφοῦ ὡς οἴοντε πληρῶς ἀποτελεσθῆ ἐν τοῦτοις δὲν ἀντείομεν πρὸς τὸν φιλόμουσον ἄνδρα, ἀποδεχθέντες ἐδῶν ἡμῶν τὴν πρότασιν αὐτοῦ, ἀφ' οὗ μάλιστα προέκειτο περὶ τμημάτων σχετιζομένων μὲν στενῶς πρὸς τὸ ὅλον, ἀλλ' ἀποτελούντων ἰδιαίτερας ἐνόητας καὶ ἰδίᾳ ἀφοῦ αἱ διαλέξεις αὐταὶ δὲν περιλαμβάνονται εἰς τὸ κῆριον ἔργον ἢ ἐν τοῖς κυρίως μόνον αὐτῶν μέρεσιν. Ἡ ἀμέσως τότε γενομένη ἀποφάσις ἡμῶν δὲν ἐπέτρεψε δυστυχῶς νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ ἐργασία πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς πατρίδα αὐτοῦ τέκνου.

Τούτων ἕνεκα ἄσμενοι ὑπείκοντες εἰς νέαν εὐμενῆ πρόσκλησιν τῶν ἐδῶν ἡμεῖς τὸν ἐκδίδοντα τὸ καλὸν τοῦτο περιοδικὸν δημοσίωμα Συλλόγου παρέχομεν εἰς τὴν δημοσιότητα αὐτὰς μετὰ τινων ἀναγκαίων περιχοπῶν χωρὶς κατὰ τὰ ἄλλα νὰ ἐπενεγκώμεν μεταβολὴν τινὰ ἐπὶ μόνῳ τῷ ἔργῳ ὅπως ἢ πενιχρὰ αὐτῆς μελέτη, ἂν μὴ τι ἄλλο, γρηγορήσῃ τὸ ἔργον ὡς ἀφετηρία καὶ ἐναυσμα ἄλλοις. Ἦνα ἱστορήσῃ τὴν ἐκπαιδευτικὴν τε καὶ ἐθνικὴν δρᾶσιν τῆς μικρᾶς μὲν ἀλλὰ μεγαλοῦργοῦ πόλεως.

* *
*

Α'.

Ἀκτινοβόλος ἀνέτειλεν ὃ Ἥλιος τῆς ἀναγεννήσεως ἐν τῇ Δύσει, ἐν ᾗ ἀκριβῶς χρόνῳ σκότος βαρὺ ἐφυπλοῦτο ἐπὶ τῶν χωρῶν, αἰτίνας ἄλλοτε ἐγέννησαν τὸν Φοῖβον ἢ Ἀνατολὴ ἐγένετο Δύσις καὶ ἡ Δύσις Ἀνατολή. Ἡ χώρα ἐν ἣ ἑτέθησαν αἰῶνοι οἱ νόμοι τοῦ καλοῦ, ἐν τοῖς ναοῖς τῆς ὀνοίας ἡμιλλᾶτο ἡ ἀπλότης πρὸς τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ συμμετρία πρὸς τὴν χάριν, ἐν τῇ φιλολογίᾳ τῆς ὀνοίας τὸ πᾶν εἶναι αἶθρον καὶ διαυγές, ὡς ὃ οὐρανὸς αὐτῆς, ἡ χώρα λέγω, ἐν ἣ ἐξινδαλαμίσθη τὸ πραγματικὸν καὶ ἐπραγματώθη τὸ ἰνδαλαμιώδες, καὶ περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ὀνοίας ὃ Montesquieu ἐν τῇ ἀθανάτῳ αὐτοῦ περὶ τοῦ Πνεύματος τῶν Νόμων ἐργῳ εἶπεν ὅτι «ἡ καλλισθησία καὶ αἱ τέχναι ἐξίχθησαν ἐν αὐτῇ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἡ ἀπόπειρα τῆς ὑπερβάσεως τούτων σημαίνει πάντοτε ἀτελεῖα κατανόησιν αὐτῶν», (1) ἀπολέσασα ἤδη πρότερον τὴν ἰσχὺν καὶ αὐταῦγειαν τοῦ ἑαυτῆς φωτός, ἐκαλύφθη πυκνοῖς νέφεσιν ἐν ᾗ χρόνῳ ἡ ῥοδοδάκτυλος τῆς Ἀναγεννήσεως Ἡῶς ἐχρῴσωνε διὰ τῆς αὐγῆς αὐτῆς τὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων τῆς Δύσεως.

Ἐπτηγμέναι αἱ Μοῦσαι ἐκ τῆς ἀγρίας τῆς μυκωμένης καταγιγῶσ πνοῆς καταλιποῦσαι τὴν καλιάν αὐτῶν ἀπέπτησαν εἰς τὴν ξένην, ἐνθα ἐμελλον νὰ τύχωσιν ἡς αἰετοπέτε χρέη, ὅπως θαλαπρωγῆς καὶ ἐπιμελείας. Καὶ παρ' ἡμῖν, πῶς εἶχον τότε τὰ πράγματα; τίνα φάσιν καὶ πορεῖαν ἔλαβε καὶ ἠκολούθησεν ἡ παιδείσις; Τοῦτο εἶναι τὸ ζήτημα ἡμῶν εἰς ὃ ἀμέσως μεταβαίνομεν.

Δύο εἰδῶν ἴσαν τὰ σχολεῖα τὰ ὀποῖα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆδε κάκεισε ὑφίσταντο, τὰ κοινά,

(1) Esprit des lois 21. 7.

καὶ τὰ γυμνάσια ἢ φροντιστήρια ἢ καὶ ἐλλογμοῦσαι ἄλλως καλούμενα· ἐκ τούτων τὰ μὲν πρώτα ἀπετέλουσαν τὴν κατωτέραν βαθμίδα, τὴν δημοτικὴν, ὡς θὰ ἐλέγγομεν σήμερον, τὰ δ' ἕτερα τὴν μέσην, ἧτις δ' ἔμοις συνεδύαζον ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν νῦν παρ' ἡμῖν ἀνωτέραν φιλολογικὴν τοῦλάχιστον παιδεύσιν. Περὶ τῶν κοινῶν λοιπὸν σχολείων ἔσται ἡμῖν ἐν πρώτοις ὃ λόγος.

Σπανίζοντα μικρὰ καὶ ταπεινά, συνεπτηγμένα ὑπὸ τοὺς θερμαίνοντας τῆς θερησκείας κόλπους, ὑπῆρχον παρὰ τοὺς ναοὺς καὶ τὰς ἐπισκοπὰς ἢ καὶ τὰς παρακειμένας ταῖς πόλεις μονὰς τὰ κοινὰ σχολεῖα, ἀφ' ὧν μόνον ἐμελλε νὰ μορφωθῇ ὁ λαός. Οὐκ ἴδιον σπανίως δ' ὡς σχολικὸν οἶκημα ἐχρησίμευεν αὐτὸς ὃ πενιχρὸς οἶκος τοῦ διδασκάλου, ὅστις ἐνόησε δὲν ἀπηξίου ὀδηγῶν τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς εἰς τοὺς ἀγροὺς νὰ διδάσκη αὐτοὺς ἅμα ἐργαζόμενος. Καὶ παρὰ τοῦ Μαρτίου Κρουσίου τοῦ πολλοῦ ἐν Τυβίγγῃ κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας, καὶ παρὰ τοῦ ἐκ Θεσσαλίας Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου ἐκρινῶς περὶ τούτου διδασκόμεθα ὃ τελευταῖος ἰδίᾳ οὗτος, ἐν τῇ Λατινιστῇ συγγραφῆτι ἔργῳ, ὅπως ἐξέδωκεν ἐν Ἀλδρόφῃ τῆς Γερμανίας τῷ 1714 καὶ δὲ οὐ ὑπερῆσπίζετο τὸ πανταχόθεν τότε ἐν τῇ Δύσει ἐπὶ στασιμότητι καὶ ἀπαιδευσίᾳ διαβαλλόμενον ἡμέτερον Γένος, ἐν τῷ ἔργῳ, λέγω, αὐτοῦ τούτῳ, περιέλαβε πέντε ὀλόκληρα κεφάλαια, ἐν οἷς ἐπραγματεύσατο περὶ τῶν ὑφισταμένων τότε ἐλληνικῶν τυπογραφείων, περὶ τῶν σχολείων, (1) τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἐν χρήσει διδασκτικῶν βιβλίων, περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς μεθόδου καὶ τῶν διαπρεπόντων τότε ἐπὶ παιδείᾳ καὶ γράμμασιν Ἑλλήνων.

Οὐ μόνον δὲ ταῦτα παρὰ τοῖς ναοῖς καὶ ταῖς μοναῖς ἐκεῖνο, ἀλλὰ καὶ οἱ ἰθύνοντες αὐτὰ ὡς τὰ, πολλὰ ἱερεῖς ἴσαν καὶ μοναχοί, ἄνδρες παντὶ σθένει ἀγωνιστικοί, ὅπως ἐν μέσῳ τῆς φρικταῆς ἐκείνης ἀθλιότητος ἀναπληρῶσιν ὅτι ἐλείπεν, ἢ μάλλον πάντα, διότι πάντα ἐλείπον. Ἀπλή καὶ στοιχειώδης γνώσις τοῦ ἀναγιγνώσκοντος ἴσκει, ὅπως ἀναδιδάσῃ τινὰ ἐπὶ τὸν ὀκρίβαντα τοῦ διδασκάλου, οὐ μόνον ἱερεῖς, οὔτινες ἄλλως συνηθέστερον τῶν λοιπῶν ἴσκειν πρὸς τῶν κυρίων αὐτῶν ἔργῳ καὶ τὸ διδάσκειν, ὅθεν καὶ νῦν ἐτι ὃ λαός καλεῖ αὐτοὺς διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ διδασκάλου, οὐ μόνον λέγω ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ κανδηλάπται καὶ ὑποδηματοποιοὶ καὶ ῥάπται οὐκ ἴδιον σπανίως, ἐχρίοντο διδάσκαλοι περιβαλλόμενοι τὴν διδασκαλικὴν τῆβεννον.

Μικροὶ καὶ μεγάλοι τὴν ἠλικίαν μαθηταὶ φύρδην ἀναμίξῃ ἀνευ διαίρεσεως εἰς τάξεις ἐφοίτων εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα. Πενιχρὰ δὲ τὴν ὄλην τῆς σχολῆς εἰκόνα συμπληροῦντα ἴσαν καὶ τὰ διδασκόμενα μαθήματα. Ὁ Κρούπιος παραδίδει ἡμῖν, ἐτι ἐν αὐτοῖς οὗτε τάξεις ὑπῆρχον, οὗτε κατὰ τάξεις διδασκαλία, ἀλλ' εἰς μόνον διδάσκαλος, τὸ ψαλτήριον, τὸ ὠρολόγιον, τὰς ἀκο-

λουθῆας καὶ ἄλλα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χρήσει βιβλία διδάσκον· (2) Ὁ δ' Ἑλλάδιος (3) ἀκριβέστερον ἐτι περὶ τούτων πραγματεύεται «ἐν τοῖς κοινοῖς σχολείοις, λέγει, τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων διδάσκονται τὰ εἰρωνικῶς ὑπ' αὐτῶν κολυβογράμματα καλούμενα· πρῶτον μὲν δηλὰ δὴ τὰ Πιννακίδια μετὰ χειρᾶς λαμβάνουσιν, ἔπειτα τὴν Ὀκτώηχον τοῦ Δαμασκηνοῦ, τρίτον σὺμπαν τοῦ Δαυὶδ τὸ ψαλτήριον, διέρχονται, τέταρτον τὰς Πράξεις καὶ ἐπιστολὰς τῶν ἀποστόλων, καὶ τελευταῖον τὸ Τριώδιον καὶ Ἀνθολόγιον ὀμοῦ μετὰ τῆς Πεντατεύχου καὶ τῶν Προφητῶν, τοῖσι δὲ πᾶσι σὺν-ἀπτεται ἢ γνώσις τοῦ γράφειν καὶ ἀριθμεῖν».

Πρὸς τῇ ἀναγνώσει ἐδιδάσκοντο οἱ εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα φοιτῶντες, καὶ γραφὴν ἢ διδασκαλία δ' ἔμοις ταύτης δὲν ἤρχιζεν ἀμέσως, ἀλλὰ μόνον ἀφοῦ ὃ μαθητὴς ἐπέρανε τὸ ψαλτήριον, ὅπως ἐδίδετο ὡς ἀναγωγιστικὸν βιβλίον μετὰ τὴν συντέλεσιν τῆς Ὀκτώηχου. Καθ' ὃ ὑποδείγματα τοῦ διδασκάλου ἴσκειντο οἱ παῖδες εἰς αὐτῆν. Συνήθως δὲ ἀντίγραφον ὑποδείγματα ἐπιστολῶν, πωλητηρίων, προικοσυμφωνῶν, συμβολαίων διαφόρων καὶ καθ' ὅλου ἐγγράφων χρησίμων εἰς τὸν πρακτικὸν βίον. Ὀλίγοι πρὸς τοῖσι ἀριθμητικαῖς γνώσεσι, ἰδίᾳ ἀσκήσις ἐπὶ προβλημάτων τοῦ πρακτικοῦ βίου, καὶ διδασκαλία, ὅτε μὲν πρακτικῆ, ὅτε δὲ καὶ θεωρητικῆς τῆς Ἑκκλησιαστικῆς μουσικῆς εἰς τοὺς καλλιφώνους ἰδίᾳ τῶν μαθητῶν συνεπλήρου τὸν ὅλον κύκλον τῶν διδασκόμενων ἐν τῇ κοινῇ σχολείῳ μαθημάτων.

Θρανία ἴσαν ἀγνωστα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους· οἱ μαθηταὶ ὀκλαῖ λαμβάνοντες θέσιν κύκλῳ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἠκροῦντο τοῦ διδασκάλου, οὐτινος ἄλλως ἢ διδασκαλία πολὺ ἀπέχουσα, ἐννοεῖται νὰ εἶναι διασπαιτικὴ καὶ ὀνομαστὸς πρὸς τὰς πνευματικὰς τῶν μαθητῶν δυνάμεις περιωρίζετο εἰς τὴν ἐρμηνεύειν ἀπλῶς λέξεώς τινος ἀγνώστου δι' ἄλλης συνωνύμου, οὐκ ὀλίγους δυσχερεστέρας ἢ ἢ πρότερα νὰ κατανοηθῆ. Ὀλίγον πρὸ τῆς μεσημβρίας ἴσκειν ὃ διδάσκαλος τὰ μαθήματα πάντων καὶ ἀπέλυσεν αὐτοὺς. Οἱ ἀμελεῖς καὶ τὴν τάξιν διαταράσσοντες ἐτιμωροῦντο αὐστηρότατα καὶ βαναυσικῶς. (3)

(1) Turcogr σελ. 246.

(2) Ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 27.

(3) Τὴν κατάστασιν ὑπὸ πᾶσας τὰς ἐποχὰς χαρακτηρίζει τὸ ἀκόλουθον ἐξῆς, ὅπως πάντες οἱ μαθηταὶ πρὸ τῆς ἀπολύσεως αὐτῶν, κατὰ τὴν ἐσπέραν ἀπήγγελλον γεγωνυῖα τῇ φωνῇ. «Ἐπικαλοῦντες, ἐφώνουν ἐν χορῷ, παιδεύοντες, εὐθυμοῦντες χαίροντες, συλλαβοῦσα ἐν γαστρὶ. Τὸν πατέρα προσκυνῶ, τὴν μητέρα εὐδομαί καὶ τὸν πρῶτον ἀδελφόν, ἀδελφὴν τε καὶ πατέρα περὶ πᾶσιν ἐντολῆν τὴν ἀγάπην ἔχετε, τὸν Θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε, τοὺς ἱερεῖς εὐλαβεῖσθε. Ἀνθρώπος ἀγράμματος εὖλλον ἀκαρπῶν ἐστὶ, διὸ ὅπου φορεῖ τὰ γράμματα ὑπὲρ χρυσίου καὶ ἀργυρίου τιμιώτερον ἐστὶ. Καὶ οὐ, καλέ μεν διδάσκαλος ἔχει καλὴν νόχτα. Καὶ τὸ ταχὺ πού δὲν ἐβῆ, τὰ μικρὰ ὑπὸ δῶδεκα καὶ τὰ τρανὰ εἰκοσιτέσσαρες καὶ τὸν πρωτόσκολον σαράντα ὀκτὼ καὶ δύο διὰ τὴν εὐχὴν πενήντα. (Ἀμὴν) Ἐἴ γλῶσσα, ἣν ἐνόμιζεν ὃ Κικέρων ἀξίαν νὰ ἐμιληθῆ ὑπὸ τῶν Θεῶν, ἐν ἣ ἐλαξούθησαν καλλιτεχνικὰ ἴσκειντα καὶ ἐξεφράσθησαν καλλιτεχνικαῖ ἰδέαι, φέρουσα ἐπὶ τοῦ σώματος

(1) Περὶ τούτων ὃ Ἑλλάδιος λέγει ἐπὶ λέξαι: τάδε: Scholae Graecorum in templis et aedibus temdlorum vel i domo parochi habentur. (Status praes eccles. gr. σελ. 14 ὅμοια δὲ τοῖσι παραδίδει καὶ ὃ Κρούπιος (Turcogr. σελ. 205).

Τίνα ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς δράσεως τῶν τοιούτων σχολείων, δὲν εἶναι δύσκολον ὑπ' ὄψιν ἔχων τις τὰνωτέρω εἰρημένα, νὰ εἰκάσῃ. Ἐλλειψίς τελεῖα παιδαγωγικῆς τῶν διδασκόντων μορφώσεως, ἀγνοία τῶν στοιχειωδῶν τῆς διδακτικῆς κανόνων, φυσικὸν ἦτο, ὅτι ἀχύμους λίαν καρπούς θ' ἀπέφερε. Εὐτύχημα μόνον, καὶ τοῦτο μέγα, ἦτο, ὅτι οἱ παῖδες οἱ εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα φοιτῶντες ἐξεπαιδεύοντο ἐν παιδείᾳ καὶ νοθεσίᾳ Κυρίου, ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων αὐτῶν ἀνατρεφόμενοι ἐν τοῖς διδάγμασι τῆς θρησκείας. Οἱ διδάσκαλοι, καίπερ ὡς τὰ πολλὰ ἀμαθεῖς καὶ ἀμόρφωτοι, ἤσκουν ὅμως διὰ τοῦ θεοσεβοῦς καὶ ἐναρέτου αὐτῶν βίου θαυμαστὴν ὄσπιν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοὺς τροφίμους αὐτῶν, οἵτινες οὕτω καθίσταντο χρηστοὶ καὶ ἀγαθοὶ πολῖται.

Καὶ τοσαῦτα μὲν περὶ τῶν κοινῶν σχολείων, καιρὸς ἤδη ὀλίγα καὶ περὶ τῶν Σχολῶν ἢ Γυμνασίων ἢ Ἀκαδημιῶν, διότι καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔφερον, νὰ εἰπωμεν.

Τὰ ἀνώτερα ταῦτα σχολεῖα ἄπερ ἀνεκτιμήτους ἀληθῶς παρέσχον ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἡμέτερον Γένος, δὲν συνυπῆρχον δυστυχῶς ἀρχήθεν μετὰ τῶν κοινῶν. Ὁ Κρούσιος, ὅστις, ὡς ἐμνημονεύσαμεν ἤδη ἐν τοῖς ἐμπροσθεν, γράφει κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, διακρίθην λέγει, ὅτι πλὴν τῶν κοινῶν σχολείων οὔτε Ἀκαδημία οὔτε καθηγηταὶ καὶ ἀνώτεροι σπουδαὶ ὑπῆρχον⁽¹⁾.

Σύμπασα ἢ παιδεύσις περιωρίζετο εἰς τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας γνώσεις, ἃς ὀλίγοι μόνον ἐλάμβανον ἐν τοῖς Κοινοῖς Σχολείοις. Ἡ κατάστασις δ' αὕτη διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν αἰῶνας, μὴν κατὰ τὸν 18ον ἤδη ἀρξαμένου τοῦ Γένους ἡμῶν ν' ἀνανύφῃ ἐκ τοῦ ληθαργικοῦ ὕπνου, ὃν βαθεῶς ἐκοιμάτο. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἀξιοὶ λόγου τῶν Μουσῶν θεράποντες, ὁ Λάσκαρις καὶ Κορυδαλλεύς, ὁ Πηγᾶς καὶ Μαργούσιος, ὁ Λούκαρις καὶ Ζυγομαλάς, ὁ Ἀλλάτιος, οἱ ἀδελφοὶ Λειχοῦδαι, ὁ Νοταρᾶς ὁ Μαυροκορδάτος, ὁ Μηλιάτης καὶ ἄλλοι, οἵτινες ἤκμασαν κατὰ τὸν 16ον καὶ 17ον αἰῶνα, πάντες, λέγω, σχεδὸν οὔτοι ἐν Ἑσπερίᾳ ἐξεπαιδεύθησαν, διαφύροντες πρὸς τοῦτο εὐνοϊκῶν περιστάσεων τυχόντες. Ἀλλ' αὗτοι ἦσαν ὀλίγοι καὶ οἱ πλείους τούτων τὸ πλεῖον τοῦ βίου αὐτῶν διήγον ἐν Εὐρώπῃ, ὃ δὲ λαὸς διετέλει ἐν παχυλῇ ἀμαθίᾳ βεβαπτισμένος.

Ἐν τούτοις διὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ ἄλλων ὁμοίως αὐτοῖς φιλογενῶν καὶ φιλοπατρίδων ἤρχισαν μικρὸν κατὰ μικρὸν νὰ μεταγγίζονται γνώσεις ἐκ τῆς Ἑσπερίας καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Γένος, καὶ νὰ ἀραιώται τὸ πυκνὸν σκότος ὅπερ βαρῦ ἐπεκράθητο ἐπ' αὐτοῦ. Οὕτω βαθμηδὸν καθηρτίζοντο διδάσκαλοι ἀξιοὶ πῶς τοῦ ὀνόματος, καὶ ἠδύρνετο ὁ κύκλος τῶν διδασκόμενων μαθημάτων. Ὁ 18ος λοιπὸν αἰὼν ἀποτελεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς παιδείσεως τοῦ ἡμετέρου Γένους τὸ λυκαυγές, ὅπερ ἀνέτειλεν μετὰ μακροαἰὼνα ζοφώδη νύκτα. Ἄν ἐν Εὐρώπῃ ὁ αἰὼν οὗτος ἔθιγε πάντα ὑπὸ

αὐτῆς βαθεῖα τῶν αἰῶνων τραύματα, μετεμορφώθη νῦν εἰς βικινὴν καὶ ῥοπήν γρατῶν. Γνώρισμα καὶ τοῦτο τρανὸν τῆς βαρβάρου καταστάσεως, ἐν ἣ' διετέλει τότε τὸ ἡμέτερον Γένος.

(1) Turcogr, σελ. 105.

τὴν ἐρευνᾶν τῆς κριτικῆς, ἂν ἐτράπη ὑπὸ τὴν σπουδῆν τῶν καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἂν ἀνεκλήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ ὑπεστήριξε τὸ δικαίωμα τοῦ ἐλέγχου τῆς δημοσίας γνώμης ἐπὶ τῶν πράξεων τῆς κυβερνήσεως, ἂν ἐν λόγῳ ἐκηρύχθη κατὰ πασῶν ἐκεῖνων τῶν διατάξεων, αἵτινες δὲν ἐστηρίζοντο ἐπὶ τοῦ δικαίου, καὶ ἐγέννησε τὴν μεταβολὴν τοῦ 1789, ἂν λέγω, ὡς τοιοῦτος ἐκεῖ χαρακτηρίζεται, παρ' ἡμῶν εἶναι ἐκεῖνος, καθ' ὃν ἀνεδλάστησαν τὰ κατατεθέντα σπέρματα καὶ παρήχθη τὸ καλλίκλιον τῆς παιδείας δένδρον, ὅπερ εὐεργετικὴν κατόπιν διήπλωσε τὴν σκιάν αὐτοῦ.

Εἶναι θαυμασμοῦ ἀληθῶς ἀξία ἡ ζηλωτὴ προθυμία, μεθ' ἧς πᾶσα κοινότης καὶ ἐλάχιστα εὐποροῦσα φιλοτιμεῖται νῦν, οὐ μόνον νὰ ἰδρῶσιν σχολὴν ἀνωτέραν πῶς τῆς Κοινῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν εὐγενεῖ ἀμίλλῃ προάγεται νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ἀρτίαν, εἰ δυνατόν καὶ οὐδεμιᾶς δευτέραν. Καὶ ὅντως! ἂν παραδράμωμεν τὴν γεραρὰν ἐν Κων)πόλει Μεγάλῃν τοῦ Γένους Σχολῆν, ἧς ἡ λειτουργία οὐδέποτε ἀπὸ τοῦ 1453 ἐπαύσατο,⁽¹⁾ καὶ τὴν ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα ἤδη συσταθείσαν, πασῶν που τῶν λοιπῶν ὁ τῆς ἰδρύσεως χρόνος πίπτει κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα. Ἡ Πάτριος, ἡ Χίος, ἡ Σμύρνη, ἡ Δημητσάνα, ὁ Ἄθως, ὁ Τύρναβος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἄλλαι πόλεις ἐγένοντο νῦν κέντρα παιδείσεως ἐκλύοντα ἀπὸ τῶν μάλιστα μεμακρυσμένων γωνιῶν τῆς Ἑλληνικῆς χώρας τοὺς διψῶντας ἀνωτέρας μαθήσεως νεανίας τοῦ Γένους ἡμῶν.

Ἐξαιρέτως δ' ὅμως ἀνετύχθησαν αἱ ἀνώτεροι αὐταὶ Σχολαὶ κατὰ τὸν 18 αἰῶνα, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1770 καὶ ἐφεξῆς, καὶ ὑπὸ ἄλλας μὲν ἐπέψεις, ἰδίᾳ δ' ὅμως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν κύκλον τῶν διδασκόμενων μαθημάτων καὶ τὴν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ μέθοδον μέχρι τοῦ χρόνου τούτου ἡ κατάστασις τῶν ἐκασταχοῦ λειτουργουσῶν Σχολῶν φαίνεται, ὅτι δὲν ἦτο ἡ προσήκουσα, ὡς συμπεραίνει τις, ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ αἰοδήμου Κοραῆ γραφομένων περὶ τοῦ ἐν Σμύρνῃ σχολείου, ἐνθα καὶ ἐκεῖνος εἶχε διδασθῆ τὰ πρώτα γράμματα, (περὶ τὸ 1760 περίπου): «Ὁ διδάσκαλος καὶ τὸ σχολεῖον, λέγει, ὁμοίᾳ ὅλους τοὺς ἄλλου διδασκάλους καὶ τὰ σχολεῖα τῆς τότε Ἑλλάδος ἤγουν ἔδιδον διδασκαλίαν πολλὰ πτωχὴν συνωδουμένην με βαβδισμόν πλουσιοπάραχον». Τότε πρώτον ἤρχισεν ἡ διὰ τῆς εἰς καθωμιλημένην γλῶσσαν μεταφράσεως τοῦ κειμένου διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἧτις εἰσῆχθη μὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Νεοφύτου τοῦ Κουσοκαλυδίτου, ἀντικατέστησε δι' ἡν ἡ νέα αὕτη μέθοδος τὴν πρότερον ἐν χρήσει ψυχὰ γω γίαν, ἧτις συνίστατο εἰς τὴν ἐπισώρευσιν συνωνύμων λέξεων, δι' οὗ ἐνόμιζον δῆθεν ὅτι κατενοεῖτο ἡ ἐρημνευτέα τοιαύτη. Ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ Νεοφύτου καίπερ διαδοθεῖσα ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοῦ Λάμπρου τοῦ Φωτιάδου καὶ τοῦ Κωνσταντᾶ, φαίνεται ὅτι δὲν ἐκράτησεν ἀμέσως πανταχοῦ, διὰ καὶ ὀλίγον βραδύτερον τῷ 1779, ἔγραψεν ἐν πραγματείᾳ τινὶ περὶ παιδῶν ἀγωγῆς φιλιππι-

(1) Γεθεών. Χρονικ. τῆς Πατριαρχ. Ἀκαδημ. σελ. 29

κὸν ὀλόκληρον κατ' αὐτῆς Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ⁽¹⁾.

Καὶ ἡ τῶν μαθημάτων δὲ περιοχὴ ἰκανῶς ἤδη ἐπεξετάθη, διότι ἐν ᾧ πρότερον περιωρίζοντο εἰς τὴν ἐρημνείαν συγγραφέων, οὐδὲν δὲ ἢ σχεδὸν οὐδὲν ἐφρόντιζον περὶ τῶν λοιπῶν βοηθητικῶν μαθημάτων, οἷον ἐν παραδείγματι συνέβαινε ἐν τῇ ἐν Πάτρῳ Σχολῇ, νῦν εὐρύνεται ὁ ὄρξων τοῦ μὲν Ἀνδρακίτου Μεθοδίου εἰσαγαγόντος κατὰ τὴν ἐν Ἰωαννίνοις Σχολαρχίαν αὐτοῦ τὴν γεωμετρίαν, τοῦ δὲ Μπαλλάνου Βασιλοπούλου ἐν τῇ αὐτῇ Σχολῇ διδάξαντος τὰ μαθηματικά καὶ τὴν φιλοσοφίαν· τούτων δὲ μαθηταὶ μικροτέρως πλεοῖσι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ Ἀδριανουπόλει· πολλῶν δὲ σπουδαιότερα ὑπῆρξεν ἡ διδασκαλία Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρου, ὅστις καὶ ἐν Ἰωαννίνοις τὸ πρῶτον καὶ ἐν Κοζάνῃ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐν τῇ Ἀθωνιᾷ Ἀκαδημίᾳ, εἰς ἣν διασαλπισθεὶς ἀνὰ τὸ Ἑλληνικὸν τῆς φήμης αὐτοῦ ὡς πρώτου φιλολόγου τε καὶ φιλοσόφου ἐν τοῖς διαπρέπουσι τότε τῶν Ἑλλήνων λογίων, ὡς σχολάρχης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Σεραφεῖμ ἐκλήθη καὶ ἐν ταῖς τρισὶ, λέγω, ταῦτα Σχολαῖς πρὸς τῇ Ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ ἐδίδαξε καὶ τὴν νεωτέραν φιλοσοφίαν τοῦ Ἄγγλου Locke καὶ τοῦ Leibnitz.

(ἔπεται συνέχεια)

Α. ΜΟΣΧΙΑΔΗΣ

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Μία περιεργος πόλις. — Ἡ διεθνὴς κατοχή. — Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Δαιδάλου. — Χανία καὶ Χαλέπα. — Τὰ εἰμορφοὶ καὶ τὰ ἄσχημα.

ἘΝ πιστεύω ἐφ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν νὰ ὑπάρχουν πολλαὶ πόλεις αἱ ὁποῖαι νὰ ἐνθυμίζον τὴν Κρητικὴν πρωτεύουσαν. Εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον αὐτὴν τὴν ἐντύπωσιν ἔκαμην ἡ παράδοξος καὶ ἰδιότροπος αὕτη πό-

(1) Ἐν τούτῳ ἀναφωνεῖ ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος μεθ' ἱερᾶς ἀγανακτήσεως πρὸς τοὺς ἐμμένοντας ἐπὶ τῇ παλαιᾷ τῆς ἐρμηνείας τῆς «Τὴ βασιανίζεις, ὦ λογιάτα, τὸν μαθητὴν σου, με αὐτὴν τὴν λεπτογραμμίαν, τὸν καιρὸν τῆς πράξεως τῆς ὁποίας δύναται νὰ καταβάλλῃ εἰς ἄσκησιν, ἧτις τῇ ἐντι νὰ χρησιμεύσῃ αὐτῇ; Τὴ ἐπισωρεθεὶς αὐτῇ δεκαπέντε λέξεις εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἔβρον, ἐκάστη ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔχει δύναμιν ἴσως ἰδιαίτην, ὅμως διότι δὲν διακρίνεις αὐτῶν αὐτὰς συνηθίζεις αὐτὸν με τὴν ἀκυρολογίαν ἢ νὰ λέγῃ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πολλάκις; Ἐξήγησις προσφυῆς εὐεπήβολος κυρίως εἶναι καὶ πρέπει νὰ εἶναι μία κυριολεξία, ἧτις ἀναγκάτως εἶναι πάντοτε μία λέξις. Μία λέξις πρέπει νὰ ἐπιβάλληται τὸ λοιπὸν, ἢ τὸ πολὺ, ὁσάκις ἡ κυριολεξία ἐπιλείπει μία περίφρασις, μία ἐπεξήγησις σύντομος».

λις ἢ ὀλίγον Τουρκικὴ ἢ ὀλίγον Ἑνετικὴ ἢ ὀλίγον Εὐρωπαϊκὴ καὶ ἡ περισσύτερον ἀκόμη διεθνῆς. Τὸν τελευταῖον αὐτὸν χαρακτῆρα τῆς προσοίδει ἴσως ἡ παρουσία τῶν διεθνῶν στρατευμάτων καὶ τῶν σημαίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς κατοχῆς, αἱ ὁποῖαι κυματίζουσι τότε εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος ὅσον καὶ εἰς τοὺς 4 στρατώνας τῶν Ἰταλῶν, Ρώτων, Γάλλων, Ἀγγλῶν.

Τὸν διεθνῆ χαρακτῆρα τῶν Χανίων ἀντιλαμβάνεται κανεὶς μὴν βέση τὸν πόδα εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ τελωνείου καταλαμβάνοντος τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ γωνίαν τοῦ μικροῦ καὶ ἀβαθοῦς λιμένος, ἐνθα μόνον τὰ μικρὰ ἀτμόπλοια ἰδίᾳ δὲ τὰ Ἑλληνικὰ εἰσέρχονται καὶ ἀγκυροβολοῦν. Οἱ Κρήτες τελωνοφύλακες εἶνε εὐγενέστατοι, καὶ αἱ διατυπώσεις τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν ἀποσκευῶν οὐχὶ δυσάρεστοι. Ποῦ τὸ ρῖγος τὸ ὁποῖον αἰσθάνεται κανεὶς ἀποβιβαζόμενος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἰδίως δὲ εἰς τὸ φοβερόν Σαλόμι τοῦ Γαλατᾶ.

Ἐδῶ ἕνας ἢ δύο καραμπινιέροι μ' ἕνα ὑπαξιωματικὸν καὶ μ' ἕνα Κρήτα χωροφύλακα ἔχουν τὴν ὑπηρεσίαν τῶν διαβατηρίων καὶ αὐτὸ μόνον διὰ τοὺς ἀναχωροῦντας. Ἐπίσης ἐν διεθνῆ ἀγῆμα φρουρεῖ ἐκ περιτροπῆς τὰς τελωνειακὰς ἀποθήκας, ὅπου ὑψοῦνται ἐν ἡμέραις ἑορτῶν αἱ τέσσαρες σημαῖαι τῆς κατοχῆς μετὰ τῆς Κρητικῆς.

Ἀπὸ τὸ Τελωνεῖον ἀρχίζει ἡ μεγάλη καμπύλη τῆς προκυμίας, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ λιμενίσκου ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ στρατώνος τῆς χωροφυλακῆς. Καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς προκυμίας εἶνε παρατεταγμένα τὰ γραφεῖα καὶ τὰ πρακτορεία τῶν διαφόρων ἀτμοπλοικῶν ἐταιριῶν, αἵτινες εἰς τὰ ὁρομολογία των περιλαμβάνουσι τὴν γραμμὴν Κρήτης: τοῦ Πανταλέοντος, τοῦ Φλόριο, τοῦ Γουδῆ, τοῦ Μεσσαζερῆ, τοῦ Λεῦδ. Ἐπειτα τὰ ταχυδρομικὰ γραφεῖα Ἰταλίας, τὰ Κρητικὰ Ταχυδρομεία, τὰ Γαλλικόν, τὸ Αὐστριακόν καὶ πληθώρα καφενείων, μαστιχοπωλείων, ἐνὸς Café reservé aux soldats Français μιᾶς Salla di lettura ὅπου ὅμως οὐδέποτε εἶδον ψυχὴν ζῶσαν, ἐνὸς Club militaire Français καὶ τέλος ἐνὸς πολὺ κομψοῦ καὶ πολὺ χαριτωμένου μικροῦ ζυθοπωλείου, τὸ ὁποῖον φέρει τὸ ἐπίδεικτικὸν ὄνομα τοῦ «Ἀκταίου» καὶ προσφέρει ζῦθον Κλωναριδίου, τοῦ ὁποίου ἡ κωπότης ἐξαρτάται ἀπὸ τὰς ἐξ Ἀθηνῶν ἀφίξεις τῶν ἀτμοπλοίων τῆς γραμμῆς. Εἶνε ὅμως ἀριστοκρατικὸν κέντρον τὸ «Ἀκταίου». Ἰδίως δὲ τὸ ἑσπέρας, ὅταν γίνεται ἡ μεγαλύτερα συγκέντρωσις, ἡ σχετικὴ ἐπίδειξις τουαλετῶν, τὸ μικρὸν ζυθοπωλεῖον με τὴν μικρὰν πλακόστρωτον πλατεῖαν τοῦ γεμάτην κόσμου, ἔχει στιγμὰς θριάμβου με τὴν ζωηρότητα τῶν θαμνῶν, ἣν συνωδεύουν οἱ ἤχοι μιᾶς ἑλληνοἰταλικῆς ὀρχήστρας ἀποτελουμένης ἀπὸ ἕνα πιάνο ξεκούρδιστο, ἕνα βιολὶ βραχνιασμένο, ἕνα φλάουτο καχεκτικόν καὶ τρεῖς μουσικῶς συμφωνοῦντας μεταξύ

των, όσον συμφωνούν και αι Δυνάμεις δια τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Εὐτυχῶς τὴν ἀταξίαν τῆς τέχνης σκεπάζει τόσο ποιητικὰ ὁ φλοῖσθος τῆς θαλάσσης ὁ θραυόμενος ἡμέρα εἰς τὰ κράσπεδα τῆς προκυμαίας, ὥστε κανεῖς δὲν προσέχει εἰς τὰς ἐπαναστατικὰς συγχροδὰς τῆς Matchiche! Ὑπὸ τὰς σεληνοφωτιστοὺς νύκτας τὸ «Ἀκταῖον» μὲ ὅλην τὴν ἑλλατωματικὴν μύραν του καὶ μὲ ὅλην τὴν ἑλλατωματικώτεραν μουσικὴν του εἶνε ποιητικόν, εἶνε εὐμορφον.

Καὶ αὐτὸ ἀριεῖ.

.*

Ἄς ἀφίσωμεν τὸ «Ἀκταῖον», καὶ ἄς ἔλθωμεν ὀπίσω εἰς τὴν πλατεῖαν τῶν ἀμαξῶν καὶ εἰς τὸ περίφημον Συντριβάνι.

Τὰ Χανιά ἔχουν πληθώραν ἀμαξῶν. Εἰς τὸ Ἡράκλειον τὸ μόνον πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν κατώρθωσα νὰ εὕρω ἦτο ἀμαξα καὶ... λούστρος!...

Τὰ Χανιά ὅμως εἶνε εὐρωπαϊκώτερα. Τ' ἀμάξια των δὲ πάμφθηνα. Μὲ 60 λεπτά πηγαίνετε εἰς τὴν Χαλέπαν, ἀπόστασιν σχεδὸν μισῆς ὥρας. Μὲ μίαν δραχμὴν τὴν ὥραν ἔχετε τὸ καλλίτερον ἀμάξι εἰς τὴν διάθεσίν σας. Οἱ ἀμαξήλατοι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Τουρκοκρήτες ἀγαθώτατοι ὡς καὶ Ἕλληνες. Οἱ πρῶτοι δὲν ὀμιλοῦν ἄλλην γλῶσσαν ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ ὅταν ἠρώτησα μίαν ἡμέραν τουρκιστὶ τὸν ἀράπην ἀμαξῶν μου ἐάν ξεῦρει τουρκικὰ μὴ εἶπε μειδιῶν καλοκαγάθως.

— Μπιλίρ, ἀφεντικάτσι, μὰ λέγα.

Εἶνε τιμώτατοι.

.*

Τὸ Συντριβάνι, τὸ Σύνταγμα τῶν Χανίων ἢ Piazza Montenegrini εἶνε τὸ περιώνυμον κέντρον, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχουν ἕνα δύο ἀριστοκρατικὰ κέντρα, μία πολιτικὴ λέσχη πῶ πηγαίνουσι συμπολιτευόμενοι, ἕνας «σιλμπιχανές», ὅπου πηγαίνουσι ἀντιπολιτευόμενοι, ἕνα δύο καλὰ καταστήματα, ἕν καλὸν ξενοδοχεῖον, τὸ Δημαρχεῖον, τὸ ὁποῖον φανατικώτατα κάθε ἑορτάσιμον ἡμέραν ὑψώνει τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν, ὁ ἀστynomικός σταθμὸς καὶ μερικὰ εὐρωπαϊκώτατα καταστήματα. Μία πλατεῖα λιθόστρωτος περιωρισμένη πανταχόθεν πάντοτε γεμάτη κόσμου. Δύο μικροὶ διαδρόμοι ἐπιστεφόμενοι ἀπὸ δύο ἀψίδας Ἑνετικῶν πυλῶν ὀδηγοῦσι εἰς τὴν προκυμαίαν.

Τί εἶνε τὸ Συντριβάνι; Εἶνε πλατεῖα, εἶνε ἀγορά, εἶνε κέντρον συναθροίσεων, διαδηλώσεων, ἐορτῶν, συγκεντρώσεων. Εἶνε τὸ μέγα ἐμπορικὸν καὶ πολιτικὸν σαλόνι τῶν Χανίων. Ἐν κέντρον Sui generis. Ἐκεῖ θὰ ἴδετε παρελαύνοντα ὅλα τὰ Χανιά. Τὸ Σύνταγμα αὐτὸ ἔχει καὶ τὸν Ζαχαράτον του. Εἶνε τὸ καφενεῖον «Βόσπορος». Ὁ καφές συντηρητικώτατα κοστίζει μόνον 5 λεπτά, κατὰ τὸ αὐστηρὸν τιμολόγιον τοῦ καταστήματος.

.*

Φαίνεται ὅτι ἡ Κρητικὴ ἀρχιτεκτονικὴ ἠκολούθησε πιστότατα τὰς διατάξεις τοῦ μακαρίτου Δαιδάλου. Τούλάχιστον θὰ τὰς ἠκολούθησαν οἱ πρῶτοι ἰδρυταὶ τῶν Χανίων. Διότι μόνον ὅταν παροεπλανήθην μίαν ἡμέραν ἐντὸς τῶν σκολιῶν δρόμων τῶν συνοικιῶν, ἐνόησα τὴν σημασίαν, ἣν θὰ εἶχεν εἰς τὸν Λαβύρινθον ὁ μῦθος τῆς Ἀριάδνης. Σήμερον τὰ πράγματα εἶνε πολὺ πεζότερα. Ἀριάδνη μου ὑπῆρξεν εἰς καλὸς φίλος Κρής, τὸν ὁποῖον τύχη ἀγαθὴ κατόρθωσα νὰ συναντήσω εἰς τὸ ἀδιέξοδον σοκάκι ὅπου εἶχα καταλήξει. Ἄν ἐνθυμούμαι καλά, ἦτο εἰς τὰ περίχωρα τῆς Σκυλακτίας. Ἀλήθεια ὅμως τί παραδόξον σύστημα οἰκοδομῶν! Σπίτια ὑψηλὰ κολλημένα τὸ ἕν πλησίον τοῦ ἄλλου καὶ χωριζόμενα ἀπὸ ἕν καλδιρίμι, εἰς τὸ ὁποῖον ἐάν ἔρριχνε κανεῖς νερὸ ὥστε νὰ τὸ γεμίση, θὰ ἐλάμβανεν ἰδεῶν διωρῶν τῆς Βενετίας. Συνοικίαι μελαγχολικώταται. Δρόμοι στενοὶ καὶ σκολιοὶ καταλήγοντες εἰς ἀδιέξοδα, σπίτια κατασκευῆς ἐνετικῆς ὧν αἱ στέγαι συναντῶνται. Οἱ ὄλγοι διὰ πετρελαίου φανοί, οἱ φωτίζοντες τὸ δίκτυον αὐτὸ τῶν δρόμων καὶ τῶν δρομίσκων, ἐπέχουν θέσιν φάρων. Προσανατολιζέται κανεῖς, πάντοτε ὅμως τῆ βοήθεια πυξίδος!..

.*

Χαλέπα! Δόξα τῷ Θεῷ, ἀναπνέει κανεῖς. Πρῶτα πρῶτα ἕνας δρόμος ἀμαξιτός, ὁ ὁποῖος, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως τῶν κρημισθέντων ἀκριβῶς ἐνεκεν τοῦ δρόμου τούτου, ἀκολουθεῖ μίαν σειράν ἀραιῶν μὲν ἀλλὰ κομψοτάτων οἰκοδομῶν. Ἐπειτα ἀπ' ἐκεῖ φαίνεται ὅλη ἡ ἔκτασις τῆς θαλάσσης καὶ δεξιόθεν εἰς ἀπόστασιν αἰ ἐπιβλητικὰ κορυφαὶ τῶν Λευκῶν Ὁρέων. Ἡ διεθνὴς Λέσχη, τὰ ξένα προξενεῖα, ἡ Σχολὴ τῶν Καλογραιῶν, τὸ Πριγκιπικὸν Ἀνάκτορον καὶ μερικὰ Κηφισιώτικαι ἐπαύλεις στολιζοῦν τὸ δροσερὸν προάστειον. Καὶ εὐρίσκει κανεῖς σπιτάκια κομψὰ μὲ ἀρχιτεκτονικὴν λεπτήν, ἀναθρόσκοντα ἐκ μέσου συσταδὸς πορτοκαλλεῶν τῶν ὁποῖων τὸ ἄρωμα καθιστᾷ μεθυστικώτερον τὴν χλιαράν ἀτμόσφαιραν τοῦ ὠραίου αὐτοῦ νησιῦ, τὸ ὁποῖον σπανίως βλέπει χειμῶνα.

Ἡ Χαλέπα εἶνε εἶδος Κηφισιάς ἐν ταύτῃ καὶ Φαλήρου, εἶδος Κορδελιῦ Σμύρνης, ἢ προαστείου παραλίου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Κομφοὶ οἰκίσκοι μέσα εἰς ὄροσερούς κήπους. Κάτω-κάτωμια παραλία βραχίωδης ὅπου θραύεται φλοισφίζον τὸ κουρασμένον κύμα τῆς Μεσογείου...

.*

Καὶ διὰ νὰ θέσω τέρμα εἰς τὰς ὠραίας αὐτὰς ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας μῶ ἀφῆκεν ἡ ἐπὶ δίμηνον σχεδὸν ἐν Κρήτῃ διαμονή, χάριν τῆς «Πατρίδος», προσθέτω δύο γραμμὰς διὰ τὸν εὐμορφον Δημοτικὸν κήπον τῶν Χανίων.

Εἶνε ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ἀρχίζει ὁ δρόμος τῆς Σούδας. Ἀρκετὰ εὐρύχωρος μὲ πολλὰ δένδρα, μὲ πολλὴν πρασι-

νάδα καὶ μὲ ὀλίγον μυστήριον...διότι αὐτὸ ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὸ κυριώτερον στόλισμα ἐνὸς κήπου...Καὶ τὴν χάριν αὐτὴν, χάρις εἰς τὴν σκιάν τῶν δένδρων του, τὰ ὁποῖα σκορπίζουν ἀρώματα νεραντζιάς καὶ λεμονιάς, τὴν ἔχει ὁ κήπος τῶν Χανίων. Τὰς καθημερινὰς εἶνε τὸ καταφύγιον ὀλίγων ρωμαντικῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπὸ τὰ δένδρα ρεμβάζουσι ἐν μέσῳ τοῦ ὠραίου περιβάλλοντος.

Τὴν Κυριακὴν ὅμως τὸ πρᾶγμα ἀλλάσσει.

Διότι παίζει ἡ Μουσικὴ τῆς Κρητικῆς Χωροφυλακῆς, διότι μαζεύεται ὅλος ὁ κόσμος τοῦ ὠραίου καὶ τοῦ ἀσχημοῦ φύλου, διότι ὅλα τὰ Χανιά καταφεύγουν εἰς τὸν κήπον, τὸν διεθνή τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ τοὺς Εὐρωπαίους ἀξιωματικούς, μὲ τὰς ποικιλοχρῶμους στολάς των. Καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς Μπόემ καὶ τῶν Παλατῶν, τὰ ὁποῖα ἀνακρούει ἀρκετὰ τεχνικῶς ἡ Κρητικὴ μουσικὴ, περνοῦν ὠραῖαι ἀπογευματιναὶ ὥραι μέχρις ὅτου βραδυάση καὶ ἀποχωρήσῃ ἡ Μουσικὴ, δίδουσα τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς ἀποχωρήσεως. Σχηματίζεται τώρα τὸ βραδυνὸν κέντρον εἰς τὸ «Ἀκταῖον» διὰ νὰ μετακομισθῇ ἀργότερον εἰς τὸ Σιντριβάνι.

Ἀρχίζουσι τὰ ἔρημα Χανιώτικα βράδια, τὴν ἡμερίαν τῶν ὁποῖων διακόπτει τὸ μουρμούρισμα τοῦ κύματος θραυόμενου εἰς τὴν προκυμαίαν ἐν συμφωνίᾳ μ' ἕνα φωνόγραφον σκορπιζοντα εἰς τὴν ἡμερον ἀτμόσφαιραν τὰς γοργὰς στροφὰς Ἀθηναϊκῆς κανταάδας...

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν διαρκεῖ πολὺ. Καὶ πρὶν ἢ φθάσουν μεσάνυκτα καθ' ὅλην τὴν πόλιν τῶν Χανίων δὲν ἀκούει κανεῖς τίποτε ἄλλο, εἰμὴ τὸ βῆμα τῆς ἀγρυπνούσης Ἰταλικῆς περιπόλου. Ἀγρυπνεῖ ἡ διεθνὴς κατοχὴ τῆς Κρήτης.

ΑΔ. Θ. ΠΟΛΥΖΩΓΙΔΗΣ

Ἀθήναι.—Σεπτέμβριος

ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΕΝΗΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΝ

Η ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Οἱ Ἰσπανοὶ ποιηταὶ τοῦ XX αἰῶνος

Μίαν πολὺ ὠραίαν μελέτην ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ τελευταῖον φυλλάδιον τῆς «Ἐπιθεωρήσεως» ὁ Pardo Bazan περὶ τῆς συγχρόνου λυρικῆς ποιήσεως καὶ τῶν συγχρόνων λυρικῶν ποιητῶν τῆς πατρίδος του, ἰδίᾳ περὶ τῶν «νεωτεριστῶν» οἵτινες ἀνεφάνθησαν ἐσχάτως κατὰ τὸν XX αἰῶνα μὲ νέας τάσεις καὶ νέας ἰδέας αἱ ὁποῖαι ἀντιπροσωπεύουν ἑποχὴν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἰσπανικῆς φιλολογίας.

Τὴν ἀραιὰν φάλαγγα τῶν «νεωτεριστῶν» τὸ Ἰσπα-

νικὸν κοινὸν δὲν ἀγαπᾷ, δὲν συμπαθεῖ, δὲν ἐκτιμᾷ. Πολλοὶ τοὺς εἰρωνεύονται καὶ τοὺς πολεμοῦν. Καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ καλλίτεροι φιλόλογοι ὅπως ὁ Juan Valera, ὁ ποιητὴς Ferrari, ὁ Cano, καὶ λοιποὶ ἐκήρυξαν σταυροφορίαν ἐναντίον των. Εἰς τί ν' ἀποδοθῇ ἡ ἀντιπάθεια τοῦ Ἰσπανικοῦ κοινοῦ πρὸς τὴν νεοπαγῆ σχολὴν; εἰς τὴν ξενικὴν τῆς καταγωγῆς διὰ τὴν ὁποίαν τὴν μέμφεται ὁ Valera; Πιδανόν. Καὶ αὐτὸ ἀρκεῖ εἰς τὴν Ἰσπανίαν νὰ γίνῃ ἀντιδημοτικὴ μία φιλολογικὴ σχολὴ. Καὶ πράγματι βλέπει κανεῖς εἰς τὰ ἔργα τῶν «νεωτεριστῶν» τὴν ἐπίδρασιν ἐνὸς Verlaine, ἐνὸς Mallarmé, ἢ Moréas, ὅπως βλέπει τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Henri Heine ἢ τοῦ Gustave Becquer. Ἄλλ' ἀρὰ γε οἱ «νεωτερισταὶ» αἰσθάνονται τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐλθουν εἰς συνάφειαν μὲ τὸ κοινόν; Ἐκαμαν τίποτε διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ γίνουσι δημοφιλεῖς; Ὅσον διὰ τὸ πρῶτον ὁ Bazan δισταζει νὰ ἀπαντήσῃ, ὅσον διὰ τὸ δεύτερον ἀπαντᾷ μετὰ πεποιθήσεως, ὄχι!

Ἐκείνο τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τοὺς «νεωτεριστὰς» εἶνε ἡ μελαγχολία, καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία διὰ τῶν ὁποῖων προσεγγίζουσι τοὺς ρωμαντικούς. «...Εἶνε βοήμοι, θαμῶνες τοῦ ζυθοπωλείου οἱ νεαροὶ μας ποιηταὶ, χωρὶς ὅμως τὴν εἰρηνικὴν χαρὰν, χωρὶς τὴν παιδικὴν φαιδρότητα τοῦ Musset ἢ τοῦ Gautier. Τοὺς κατηγοροῦν ὅτι ἡ μελαγχολία των εἶνε προποίησις, εἶνε ἐπιτήδευσις ὅπως τὰ ἀκομψα μαλλιά των. Νομίζω ὅτι εἶνε εἰλικρινεῖς διότι δὲν εἶνε οἱ παλαίσταί, εἶνε οἱ ἠττημένοι, ὅπως οἱ «ἠττημένοι» τοῦ ὠραίου ποιήματος τοῦ Oteyza «Δὲν ἠμποροῦ νὰ τοὺς ὀνομάσω νεοὺς ἀφοῦ δὲν εἶνε ποτε γελαστοὶ» μὴ ἔλεγε κάποιος κριτικὸς. Κανεῖς μεταξύ των δὲν δύναται ἀκόμη νὰ ὀνομασθῇ ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς των, κανεῖς δὲν ἀντιπροσωπεύει τὰς τάσεις ὧν μαζῶν. Πρὸς τὸ παρὸν ὄλοι συμβαδίζουσι χωρὶς νὰ συγχέωνται.

Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ὁ Francisco Villaespesa τοῦ ὁποῖου μᾶς ἔδωκεν ὠραίαν εἰκόνα ὁ Πορτογάλλος ποιητὴς Carala. Μᾶς τὸν παριστᾷ λάτρη τῆς καλλονῆς καὶ θαυμαστὴν τοῦ Wagner καὶ τοῦ Mallarmé: ἀπαισιόδοξον, μελαγχολικόν, ὄνειροπόλον καὶ ὀλίγον bohème. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀνδαλουσίαν καὶ πλησιάζει τὰ τριάκοντα. Πολιτικὰ φρονήματα δὲν ἔχει, εἶνε ἀριστοκράτης καὶ ἀτομιστής. Φορεῖ μαλακὸν πῖλον καὶ τὸν κλασικὸν ἀτακτον λαιμοδέτην τῶν φοιτητῶν τοῦ Quartier Latin. Εἶνε ποιητὴς μὲ τάλαντον, ἐδημοσίευσεν πολλὰς συλλογὰς ποιημάτων ὀκτὼ ἕως δέκα ἐξαντληθείσας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «Τὰ τραγούδια τοῦ δρόμου» ὁ «Σταθμὸς τῶν Βοημῶν» καὶ τὸ «κίπελλον τοῦ βασιλέως τοῦ Thulé» εἶνε ἀπὸ τὰ καλλίτερα.

Juan R. Jimenez. — Ἀκόμη εἰς Ἀνδαλουσίαν γεννηθεὶς εἰς Xérés, ἀνήκων εἰς μεγάλην καὶ πλουσίαν οἰκογένειαν. Ἡλικίας 28 ἕως 30 ἐτῶν περίπου, ὑγιεινὰς ἀκροφαλοῦς, εἶνε καὶ αὐτὸς ὄνειροπόλος μελαγχολικὸς καὶ γλυκὺς. Εἰς τοὺς τρεῖς ἢ τέσσαρας τόμους τῶν ποιημάτων του τὰ ὅποια ἐδημοσίευσεν, συναντᾷ κανεῖς ἀνὰ πᾶν δῆμα τὴν ἀποθάρρυνσιν καὶ τὸ παράπονον, τὸν πόνον καὶ τὴν μελαγχολίαν.

«Τὰ χεῖλη μου ἐλησμόνησαν τὸ γέλιο» «Ὁ Μάϊος ἤλθεν εἰς τὴν ψυχὴν μου, ἡ γιῶν εἶναι αἰωρία» «Ἡ ζωὴ τῶν ποιητῶν εἶναι μακρὰ καὶ πλήρης θλίψεων.» Συχνὰ ἀπαντῶσι σκέψεις λεπταὶ καὶ πλημμυρίζουσαι ἀπὸ εὐχισθησίων, καὶ εἰκόνες μετ' ἡμέραν ἀπαράμιλλον. «Πόσον σκυθρωποὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ τάφοι πολὺ παλαιοὶ πλέον πρὸ τῶν ὁποίων ὅλος ὁ κόσμος περιγῆ γέλαστος» «Αἱ κορασιῶδες! Μερικαὶ εἶναι ὡρὰ κρῖνα. ἄλλαι γαῖδρὰ χρώματα, τραγούδια. Αἱ μὲν ὁμοιάζουν μετ' ἡμέραν. αἱ δὲ μετ' ἡμέραν.»

Νεώτερος αὐτὸς ἀπὸ τοῦ ἀλλοῦ, ὁ Louis Oteyza μόνος εἰκόσιν ἐτῶν ἤρχισε νὰ σπουδάζῃ νομικὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ εὗρηκε πληκτικὰ ἐπανήλθεν εἰς τὸν πρῶτον βίον à la bohème. Αἱ «Ὁ μίχλας» εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα τοῦ ὁ Villaespesa ὁ ὁποῖος ἔγραψε τὸν πρόλογόν του ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν ποιητὴν λέγει: «Ἡ μουσά σου εἶναι μελαγχροὶν παρθένος μετ' ἡμέραν ὀφθαλμοὺς καὶ ροδέρροα χεῖλη. Τραγουδεῖ εἰς ἰσπανικὴν γλῶσσαν τραγούδια τῆς Ἀνατολῆς.» «Ὁ μαργαρίτης ἕως τῆς συλλογῆς του εἶναι «ἡ Ἐπάρδος τῶν ἡττημένων.» Στρατιῶται ἐπανερχοῦνται εἰς τὸ πατρικὸ χωριὸ των. Ἰπέφερον ἡγωνισθησαν διὰ νὰ νικήσουν καὶ ἕως ἡττήθησαν. Αἱ κακουχίαι ἀπέδισαν μάταιαι. Τὸ σκληρὸν γεγονός εἶναι ὅτι αὐτοὶ εἶναι ἡττημένοι! Δὲν τολμοῦν νὰ προχωρήσουν εἰς τὴν θεάν τοῦ κωδωνοστασίου τῆς ἐκκλησίας σταματοῦν τρέμοντες ἀπὸ ἐντροπῆν. Εἰς τὴν ἐχρησίμευσαν ἢ γενναϊότης καὶ αἱ κακουχίαι; Τὸ ζήτημα εἶναι νὰ νικήσῃ κανεὶς!

Bohème ἀλλὰ πλούσιος bohème, ἐχθρὸς τῶν πλέων τῆς ἐργασίας τὰς ὁποίας διηγεῖται σκεπάζουν σύννεφα ἀπὸ καπνὸν, λάτρης τῶν παλαιῶν πεδαιμένων πραγμάτων, λάτρης τῆς τέχνης καὶ τῶν ἀναμνήσεων, ἰδοὺ ὁ Nilo Pabra.

Καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ Machado ἀνήκουν εἰς τὴν πλειάδα τῶν νεωτεριστῶν. Τὰ «Caprices» τοῦ Manuel Machado χαρακτηρίζει νεωτερισμὸς, ἀποθάρρυνσις καὶ ἀπαισιοδοξία. Καὶ ἓνας ἡττημένος ἐπὶ πλέον.

Καὶ μετὰ αὐτῶν, συγκαταλέγεται καὶ ὁ μαρκήσιος de Campo, ὁ μόνος ἴσως μετὰ τῆς πλειάδος ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν λαϊκὴν ποίησιν. Ἐγραψεν ἀπὸ τὰ ἰσπανικὰ ἐκεῖνα lieder ποῦ τραγουδεῖ ὁ λαὸς: «Εἶσαι λευκὴ, εἶσαι παγερὰ ὡς αἱ γιῶνες τοῦ Guadalupe. Ἦθελα νὰ ἦμην ὁ ἥλιος τοῦ Ιουλίον ὁ ὁποῖος θὰ τῆξῃ αὐτὴν τὴν γιῶνα.» Εἰς τὴν συλλογὴν ὑπὸ τὸν τίτλον Alema Glauca, κατὰ τῆς ὁποίας τόσαι κριτικαὶ καὶ τόσαι σάτυροι ἐξετοξεύθησαν, εὐρίσκομεν ὕμνον πρὸς τὸν θαλάσσιον θεὸν Γλαῦκον πρὸς τοὺς ὄχρους ἐφίβους καὶ τὴν πρασίην κανθαρίδα ἢ ὁποία δίδει τὸ φίλημα τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου.

Εἰς τὸ «Εἰδωλον» «Κατοικῶ τὴν παγίδα τῆς ὁποίας κατοικεῖ τὸ ἄγνωστον. Παγίδα κρυφῆ, καμμένη ἀπὸ πρᾶσιον μαλαγίτην, ἀπὸ σάνταλον

καὶ ἀπὸ κοράλλιον. Αἱ περίλυποι ψυχὰι κοινοῦν εἰς τὸν βοῶν μου. Τὰς μεθύουσαι μ' ἓνα ἐξάσιον ὄνειρον. Διότι εἶμαι τὸ αἰώνιον μυστηριώδες Εἰδωλον.»

«Ὁ Antonio de Zayas» λέγει ὁ Bazan, ὁ ὁποῖος βεβαίως εἶναι νεαρὸς ποιητὴς δὲν δύναται νὰ συγκαταλεχθῇ μετὰ τῶν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι δικαίως ἢ ἀδίκως ὀνομάζονται νεωτερισταὶ (modernistes). Ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν οικογένειαν τῶν Parnassiens. Προτιμᾷ ἀναμφιβόλως τὸν Heredia τοῦ Verlaine ἢ τοῦ Rodenboch. Ἄν καὶ ἐσχάτως μὲν ἤρχισε νὰ γράφῃ, ἐδημοσίευσεν πέντε συλλογὰς ἀρκετὰ ὀγκώδεις. Ὁ Antonio de Zayas ἐταξιδεύσει καὶ ταξιδεύει πολὺ διότι τὸ διπλωματικὸν του στάδιον τὸν ἀναγκάζει. Κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴν του συνέγραψε τὰ «Βυζαντινὰ κοσμῆματα» εἰς τὰ ὁποῖα ψάλλει τὴν μεγαλίαν τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης ἀνατολικῆς χώρας. Εἰς τὰς «Δευκὰς νύκτας» διηγεῖται τὰς ἐντυπώσεις τὰς ὁποίας προξένησαν εἰς τὰς αἰσθήσεις του ὡς Ἰσπανοῦ, αἱ ἀρκτικαὶ Χῶραι Σουηδία Νορβηγία καὶ Δανία.»

Π. Α. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

Ἡ τετρακοσιετηρίς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Aberdeen ἐν Σκωτίᾳ. — Διὰ μεγαλοπρεπῶν ἑορτῶν ἐορτάσθη κατὰ τὸν παρελθόντα 73ιον ἢ τετρακοσιετηρὶς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Aberdeen. Τοῦτο ἐθεμελιώθη ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Elphinstone τῷ 1454 καὶ ἐχρησίμευε κατ' ἀρχὰς ὡς λύκειον βραδύτερον δὲ ἀποπερατωθεῖσων τῶν οἰκοδομῶν τῷ 1506 μετετάπη εἰς Πανεπιστήμιον. Κατὰ τὰς αὐτὰς ἑορτὰς ἐγένοντο καὶ τὰ ἐγκαίνια τῶν μὲν οἰκοδομῶν τοῦ «Marishall College» ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας, αἵτινες ὀφείλονται εἰς τὴν γενναιοδορίαν τῶν κ. κ. Charles Marishall πατρὸς καὶ C W Marishall υἱοῦ τοῦ οἴκου Armstrong καὶ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου λόρδου Strathcona οἱ ὁποῖοι κατέθεσαν 1,899,000 ἴσ. τοῦ ὅλου οἰκοδομῆματος στοιχίσαντος 5,000,000.

Τὰς ἑορτὰς ἐλάμπρυναν ὄχι μόνον ἡ παρουσία τῶν βασιλέων ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τῶν Πανεπιστημίων καὶ ἀκαδημιῶν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ ἡ συμμετοχὴ τοῦ ἐκ τοῦ δωρητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ἑκατομμυριούχου A. Carnegie, ὁ ὁποῖος ἐν τῇ περιβολῇ τοῦ διδάκτορος παρηκολούθησε πᾶσας τὰς ἑορτὰς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς παρελάσεις.

Ἡ φύσις καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς θερμότητος τῶν ἡφαιστειῶν. — Κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ μᾶλλον λέγει ὁ Κοκ Elihu Thompson ἀποβάλλομεν τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ἐσωτερικὸν τῆς γῆς εὐρίσκειται ἐν τετκνία καταστάσει, ἢ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ρευστῇ, οὐδὲ θεωροῦσι πλέον τὰ ἡφαιστεια ὡς δικλείδας ἐκροῆς μέρους τοῦ ἐσωτερικοῦ ρευστοῦ τοῦ ἐκδιωκόμενου ἐκ τῶν καθιζήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἰδέα ὅτι ἡ γῆ, στερεὰ γενικῶς οὐσα ἔχει κοιλότητος περιεχοῦσας ὑπὸν τετκνίαν δὲν εἶναι περισσότερο πιθανὴ καὶ δὲν εὐρίσκει μεγαλύτεραν ὑποστήριξιν. Ἡ μεγάλη στερεότης τῆς γῆς φαίνεται ὅτι ἀπαιτεῖ ἐσωτερικὸν ὄλως στερεὸν ὁ Mallet ἐξέθηκε τὸν ἰδέαν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπίγειαν τῶν ἰσχυροτάτων πιέσεων, τὰ πετρώματα πρέπει νὰ πυρακτοῦνται καὶ νὰ ἀρχίζωσι νὰ τίκκονται. Ἀλλὰ μόνον ἡ πίεσις δὲν θὰ ἤρκει διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἡφαιστειότητα. Το πέτρωμα θὰ ἀρχίσῃ νὰ τίκκεται, πρῶτον τὸ ὅποιον θὰ ἐμποδίσῃ τὴν πρὸδόν τῆς διαρρήξεως ἢ δὲ γένεσις τῆς θερμότητος θὰ ἐπανεν. Δὲν θὰ εἶχομεν τὰς ὑψηλὰς θερμοκρασίας τὰς ὁποίας παρουσιάζουσι τὰ παρυόμενα τῶν ἡφαιστειῶν. Εἰπόν τινες ὅτι καὶ διὰ τοῦ ῥαδίου πτο δυνατόν νὰ ἐξηγηθῇ καὶ ἡ ἡφαιστειότης. Ἄλλ' οἱ ῥύακες τῶν ἡφαιστειῶν δὲν περιέχουσιν οὔτε ῥαδιον οὔτε οὐρανιον. Πρέπει νὰ ζητηθῇ ἄλλη ἀρχή, καὶ ὁ κοκ E. F. πιστεῖται ὅτι εὗρε τὴν ἐξηγήσιν.

Ἡ θερμότης τῶν ἡφαιστειῶν θὰ ἦναι ἐκδιωκόμενος τῆς μηχανικοῦ ἔργου μετατετραμμένου εἰς θερμότητα. Θὰ παραδεχθῇ τις ὅτι πᾶσα οὐσία ἐφ' ἧς ἐξασκεῖται ἔργον θερμαίνεται τοσοῦτον περισσότερο ὅσον ἡ ἐνέργεια τὴν ὁποίαν δι' αὐτὸ ἀφιερώνουσιν εἶναι μεγαλύτερα. Ἐὰν ἡ θερμότης αὕτη δὲν διαφύγῃ, θὰ προκύψῃ θερμότης τῆς ὑλῆς. Αὐτὸς ὁ ἀπρ θερμαίνεται, καταδύλων, ὅταν διαχτευθῇ ὑπο πίεσιν, ὑπὸ πολυκάμπτους σωλῆνας καταλλήλους εἰς τὴν παραγωγὴν τριβῆς. Ὅσον ἡ πίεσις εἶναι μεγάλη, ὅσον ἡ τριβὴ εἶναι ἰσχυρὰ, τοσοῦτον καὶ ὁ ἀπρ εἶναι θερμὸς. Ἡ δὲ θερμοκρασία αὐτοῦ εἶναι ἀνάλογος τοῦ καταναλισκόμενου ἔργου. Ἐὰν ἀντὶ ἀέρος θέσωμεν ὕδωρ ἔχομεν τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, τοῦτο δὲ ψυχρὸν εἰσελθὼν ἐξέρχεται ἐν καταστάσει βρασμοῦ. Στερεὸν δὲ τι σῶμα κατὰ τι πλαστικὸν θὰ ἐξέλθῃ θερμὸν καὶ τετκνός. Τοῦτο θὰ ἀπαιτήσῃ ἀναμφιβόλως μεγαλύτεραν δύναμιν ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι προφανές, ὅτι ἰσχύει διὰ τὰ πλαστικὰ στερεὰ σῶματα, τοῦτο καὶ διὰ πάντα τὰ στερεὰ. Ἡ μόνον διαφορά ἐγκτεται εἰς τὸ μέγεθος τῆς ἐπιφερομένης πίεσεως. Ἄλλ' οἱ

Ἐναρξίς τῶν μαθημάτων. — Τὴν Παρασκευὴν 29 παρελθόντος μηνὸς ἐγένετο ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων τῶν Σχολείων τῆς ἡμετέρας Κοινότητος. Ἀπουσιάζοντος τοῦ δεπτοῦ ἡμῶν Πατριάρχου Κυρίου Φωτίου τὴν νενομισμένην ἱεροτελεστίαν ἐξετέλεσεν ἡ Α. Π. ὁ Ἅγιος Τριπόλεως ἐν τῷ Ἀδερῶφι Γυμνασίῳ. Κατὰ τὸ παρὸν σχολικὸν ἔτος, ἐνεκα τῆς ἀπὸ θεμελιῶν ἀνεγέρσεως τῶν περισσοτέρων αἰθουσῶν τῆς Σχολῆς καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ὑγιεινῆς καὶ τοῦ φωτισμοῦ οἰκοδομῆσεως αὐτῶν οἱ μαθηταὶ ἀκροῶνται τῶν μαθημάτων εἰς οἰκίαν τῆς Κοινότητος. Ἐνεγράφησαν δὲ ἐν ὄλῳ 1250 μαθηταὶ ἐκ τῶν ὁποίων 400 τὸ πρῶτον φοιτῶντες, μαθητρία δὲ 1020 ἐξ ὧν 260 νέαι.

Ἐν δὲ τῇ σχολῇ Παυλίου ἐνεγράφησαν 47 μαθηταὶ καὶ 44 μαθητρία.

Χωρογραφικὰ ὄρια τῆς Ἠπειροῦ. — Κατόπιν προσκλήσεως τῶν Ἠπειρωτῶν φοιτητῶν, ἐγένετο ἐν Ἀθήναις πολυπληθὴς συνάθροισις ἐν εἰδει συλλληπτηρίου διὰ τὸ φλέγον ζήτημα τῶν ἐσφαλμένων γεωγραφικῶν χαρτῶν τῆς Ἠπειροῦ. Ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου, οἱ δεδαστοὶ καθηγηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου οἱ κ. κ. Ζ. Ρώσσης, Π. Καρολίδης καὶ Ν. Καζάκης ἀνέπτυξαν τὸ μέγεθος τῆς ζημίας, ἥτις προσίγνεται εἰς τὴν μέλλουσαν λύσιν τοῦ Ἐθνικοῦ ζητήματος τῆς Ἠπειροῦ, ἐνεκα τοῦ κακοῦ προσδιορισμοῦ τῶν χωρογραφικῶν ὁρίων αὐτῆς ἐν τοῖς διαφόροις χάρταις καὶ συγγραμμάσι.

Οἱ ἀγορεύσαντες ἐπάταξαν πρὸς τοῦτοις τὴν ἐλαφρότητα μετ' ἧς διάφοροι συγγραφεῖς ἀποτομῶσι νὰ παραχαράττωσι τὴν ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν τῆς Πατρίδος ἡμῶν καὶ ἐκαυτηρίασαν τὴν κρατοῦσαν ἀκρίθειαν τῶν ἄρμοδιων, εἰς τὴν ὀφείλεται ἢ εἰσχώρησις τῶν συγγραμμάτων αὐτῶν ἐν τοῖς ἐπισημοῖς προγράμμασι τῶν σχολείων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ χαρτογραφικῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἰπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἡ συνέλευσις ὁμοθυμῶς ἀποδέχεται τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἠπειρωτῶν φοιτητῶν συνταχθὲν ψήφισμα δι' οὗ ἐκφράζεται ἡ εὐχὴ ὅπως ἡ κυβερνήσις διατάξῃ ἄρμοδιος τὴν ἐξαφάνισιν καὶ καταδίκην τῶν ἔργων τούτων καὶ παρακώλυση πᾶσαν ἐν τῷ μέλλοντι τοιαύτην ἐργασίαν σκοποῦσαν νὰ ὀλιγοποιήσῃ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν περὶ τῆς ἐθνολογικῆς ὑποστάσεως τῆς Ἠπειροῦ, ἀεῖποτε ὀλοψύχως ἐξυψηρετησάσης μετὰ τῶν πρῶτων τοῦς ἐθνικοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως Μεγάλης Ἐλευθέρως Πατρίδος.

Ἡ «Νέα Ζωή» πέποιθεν ὅτι ἡ κίνησις αὕτη τῶν Ἠπειρωτῶν καὶ δὴ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ φοιτῶντων θὰ γίνῃ ἀπαρχὴ ἐθνικωτέρας καὶ συνετελεστικωτέρας δράσεως ἐν τῇ τόσον παρημελημένῃ Ἠπειρῳ.

Φύλλα ἡμερολογίου. — Ἐκδίδονται κατὰ Νοέμβριον τὰ «Φύλλα ἡμερολογίου» τόμος ἐντυπώσεων καὶ σκέψεων, τοῦ γνωστοῦ Δημητρίου Ι. Καλογεροπούλου Διευθυντοῦ τῆς « Πινακοθήκης ».

